

KRIVIČNOPРАВNI ASPEKTI RAZBOJNIŠTVA U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE

Stručni članak

CRIMINAL LAW ASPECTS OF ROOBERRY IN CRIMINAL LEGISLATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA)

Professional Paper

Elvir SINANOVIĆ

Sažetak

Inspiracija za rad i problemi koji se radom oslovljavaju: U strukturi klasičnog kriminaliteta u našoj zemlji, prema svim statističkim pokazateljima prevladavaju krivična djela protiv imovine. Među njima naročito se u posljednje vrijeme ističu djela kod kojih se putem nasilja pribavlja ili zadržava protivpravna imovinska korist za sebe ili drugog. To je u prvom redu razbojništvo. Pored njegove aktuelnosti, inspiraciju za pisanje rada ove vrste stvorila je i određena neusaglašenost stavova u teoriji krivičnog prava i sudskoj praksi u pogledu pojedinih krivičnopравnih (konstitutivnih) elemenata razbojništva, što ujedno predstavlja i jedan od osnovnih problema u ovom teorijsko-empirijskom istraživanju.

Ciljevi rada: Cilj ovog članka je definisanje razbojništva kao krivičnopравnog problema, prije svega u bosansko-hercegovačkom pravnom sistemu, kroz prizmu domaćih i stranih pravno-teorijskih spoznaja i sudske prakse.

Metodologija/Dizajn: Centralna pitanja rada su ekspanacija krivičnopравnih elemenata koji čine biće krivičnog djela razbojništva, njegovih kvalificiranih oblika, kao i odnos sa drugim krivičnim djelima protiv imovine. U radu je korištena metoda analize sadržaja, uz primjenu komparativne i djelimično deskriptivne metode u pojašnjenju nekih osnovnih pojmova.

Ograničenja rada: Glavno ograničenje u ovom radu odnosi se na kvalitativnu analizu manjeg broja sudskih presuda koje nisu vremenski povezane niti se odnose na određenu sudsku instancu. Stoga, buduće istraživanje krivičnopравnih elemenata razbojništva trebalo bi se odnositi i na kvantitativnu analizu većeg broja judikata na određenoj sudskoj instanci za strogo određeni vremenski period.

Rezultati/Nalazi: Razbojništvo kao i svako drugo krivično djelo zakonski je strogo određeno. Međutim, i pored postojanja adekvatne zakonske infrastrukture razbojništva, u sudskoj praksi se nailazi na određene krivičnopравne neusaglašenosti i distinkcije u postupanju. To se prvenstveno odnosi na pitanja saučesništva, razbojništva sa smrtnom posljedicom, njegovog odnosa sa drugim djelima i sl.

Generalni zaključak: Poznavanje teorije krivičnog prava, legislativne infrastrukture, usaglašenost stavova u teoriji i praksi, te dosljednost u postupanju sudova predstavljaju nužnu pretpostavku za uspješno procesuiranje razbojništva, odnosno donošenje adekvatne sudske odluke. Radi postizanja navedenih ciljeva neophodno je permanentno naučno-teorijsko istraživanje navedene problematike.

Opravdanost rada: Ovaj rad predstavlja koristan izvor informacija, kako za akademsku zajednicu, tako i za praktičare na polju krivičnopравne nauke. Ovaj članak može

poslužiti i kao putokaz organima krivičnog pravosuđa u cilju usaglašavanja prakse prilikom rješavanja istih ili sličnih krivičnih predmeta. Na kraju, rad treba da podstakne i određene teorijske rasprave u cilju prevazilaženja nedoslijednosti u postupanju i unapređenja kvaliteta na polju sudskog odlučivanja.

Ključne riječi

razbojništvo, pravna teorija, sudska praksa.

Abstract

Inspiration for Work and Possible Problems Appearing During the Work Procedure: In the structure of classical crime in our country, according to all statistical indicators, the crimes against property prevail. Among them, the highlight is on crimes that involve obtaining or keeping material benefit for oneself or another by using violence or unlawful force. That is primarily robbery. Beside its actuality, the main source of inspiration for writing this work derives from certain disharmony of attitudes in the criminal law theory and judicial practice due to some criminal-legal (constitutively) elements of robbery, which at the same time represent one of the crucial problems in the theoretical-empirical research.

Goals of Work: The goal of this article is to define robbery as a criminal-legal problem, especially in Bosnian legal system, through the prism of domestic and foreign legal-theoretical findings as well as judicial practice.

Methodology/Design: The primary questions of the paper focus on explanation of criminal-legal elements, which are the core of robbery, qualifying its form, as well as the relationship with other criminal activities against property. The main method used in the paper is content analysis, by applying comparative and partially descriptive methods to define main items.

Work Limitations: The main limitation in this work refers to qualitative analyse of smaller number court verdicts that do not have any time connection, nor refer to any definite court facility. Therefore, the further research into a criminal-legal robbery element should comprise quantitative analyse, bigger number judicates of definite court facility within definite period of time.

Results/Findings: Robbery, as any other crime, is strictly defined by law. However, beside the existing adequate robbery legal infrastructure in the court practice, there are definite criminal-justice disharmony and distinction in the legal procedure. It is primarily about accomplice, robbery with mortal consequence, its relation towards other crimes etc.

General Conclusion: Having known criminal law theory, legislative structure, harmony with theoretical-practical attitudes and consistency in the court procedure are necessary to bring robbery to trial successfully, in other words passing the correct court sentence. In order to achieve mentioned goals, it is necessary permanent scientific-theoretical study of these issues.

Validity of Work: This paper represents a useful source of information, not only for an academic association but for practitioners in the field of criminal science. This article can help and be a landmark to criminal justice institution in the view to harmonise practice during the same or similar criminal cases. In the end, this work should stimulate definite theoretical disputes to overcome inconsistency in treating and improvement on quality in the field of court making decisions.

Keywords

robbery, legal theory, judicial practice.

Uvod

Izvršenje krivičnog djela razbojništva oduvijek je bilo aktuelno i izazivalo pažnju javnosti. Nedovoljna efikasnost u njegovom procesuiranju izaziva osjećaj nesigurnosti kod širih slojeva stanovništva, što svakako utječe na kvalitet života građana. Razbojništvo kao imovinski delikt u ukupnoj masi kriminaliteta različito je zastupljeno od zemlje do zemlje. Krivična djela razbojništva, kao vrsta nasilnih i često prisutnih imovinskih krivičnih djela u strukturi kriminaliteta uopšte, ne samo naše, već i drugih inostranih zemalja, predstavljaju različite oblike nasilnih napada, ne samo na imovinu, već i na fizički (tjelesni) integritet drugog lica (Zdravković, 2009, s. 220). Stoga je interes svake zemlje, pa tako i naše, da suzbije ovakva nedopuštena, protivpravna ponašanja pojedinaca i grupa kojima se povrijeđuju ove zaštićene društvene i lične vrijednosti.

Primjenom odgovarajuće metodologije u radu je jasno naznačen osnovni oblik razbojništva, počev od radnje i posljedice, preko ostalih stvarnih obilježja, objektivnoga uvjeta inkriminacije, objekta radnje ili pasivnog subjekta, kvalifikovanih oblika itd., kao i mogući počinitelji djela, oblik krivice i propisana kazna. Ovaj rad je u najvećoj mjeri pragmatičnog i empirijskog sadržaja osmišljen kroz postojeće teorijsko znanje, uz korištenje bogate sudske prakse i literature uglednih domaćih i stranih stručnjaka za ovu oblast. U tekstu je analiziran određen broj presuda sudova u Bosni i Hercegovini, ali i veliki broj sudskih presuda zemalja ex Jugoslavije (Srbije i Hrvatske) prije svega zbog slične zakonske regulative u pogledu krivičnopravnog definisanja krivičnog djela razbojništva.

Razbojništvo je tipična kriminalna radnja sa elementima nasilja. Radnja ima obilježja krivičnih djela prinude i krađe. Zbog toga, razbojništvo predstavlja složeno krivično djelo, gdje objekat napada nije samo imovina, već i sloboda odlučivanja u raspolaganju imovine. Upotreba prinude (sile ili prijetnje) varira s obzirom na objektivne i subjektivne okolnosti svakog konkretnog slučaja, pa čak i kad je riječ o istom učinitelju. U okviru krivičnog postupka treba uvijek što detaljnije i tačnije utvrditi oblik, intenzitet i način primijenjene prinude, kao i okolnosti pod kojima je došlo do primjene prinude. Isto tako, ukoliko je oštećeni pružio otpor učinitelju, treba utvrditi oblik i opseg pruženog otpora, te način pružanja istog.

Prilikom procesuiranja razbojništva, u teoriji i praksi dolazi do određenih poteškoća u samoj kvalifikaciji djela, posebno kada je u pitanju odnos naspram drugih krivičnih djela protiv imovine koji u sebi sadrže elemente nasilja. Poseban problem za organe krivičnog postupka jeste krivičnopravna kvalifikacija djela u slučajevima kada djelo ima elemente razbojništva sa smrtnom posljedicom (tzv. razbojničko ubistvo) i ubistva iz koristoljublja. Aktuelnost i težina krivičnog djela razbojništva, pitanje krivičnopravne kvalifikacije djela, odnos naspram drugih djela protiv imovine i sl., samo su neki od problema koji su djelovali kao podstrek za pisanje teksta ove vrste. S tim u vezi, u radu

će se na metodološki jednostavan i pristupačan način ponuditi odgovori na osnovna pitanja u vezi sa krivičnopravnim (konstitutivnim) elementima krivičnog djela razbojništva.

Zakonska inkriminacija djela

Krivično djelo razbojništva čini ko upotrebom sile protiv nekog lica ili prijetnjom da će neposredno napasti na život ili tijelo oduzme tuđu pokretnu stvar u namjeri da njenim prisvajanjem pribavi sebi ili drugome protivpravnu imovinsku korist¹ ili da je protivpravno prisvoji.² Generalno govoreći, može se istaći da krivično djelo razbojništva predstavlja nezakonito oduzimanje ili pokušaj da se oduzme pokretna stvar određene osobe protiv njene volje, uz korištenje sile ili prijetnje (Berg, 2007; cit. u: Petrović, Deljković i Mujanović, 2010, s. 303). Počinitelj primjenom sile ili ozbiljne prijetnje da će neposredno napasti na život ili tijelo prisiljava drugog da nešto učini, ne učini ili trpi (Pavišić i Maljević, 2005/2006, s. 124).

Prema svojoj pravnoj prirodi razbojništvo se određuje istovremeno i kao imovinsko, ali i kao nasilničko krivično djelo (Đurđić i Jovašević, 2006). Ipak, razbojništvo je u Posebnom dijelu Krivičnog zakona³ sistematizovano u grupi krivičnih djela protiv imovine, jer je cilj počinitelja krađa, a prinuda koja prethodi krađi je u njenoj funkciji i služi kao sredstvo za izvršenje krađe. Razbojništvo se ne može svrstati u grupu krivičnih djela protiv života i tijela pošto napad na život ili tijelo nekog lica nije njihov isključiv cilj, što je osnovno obilježje krivičnih djela iz oblasti krvnih delikata. Kod razbojništva osnovni cilj jeste pribavljanje imovinske koristi, a sve ostalo podređeno je tom cilju, pa čak i teška tjelesna povreda ili lišenje života nekog lica (Bošković, 1998, s. 183).

Konstitutivni elementi krivičnog djela razbojništva

Prema krivičnopravnoj konstrukciji razbojništvo je *pravo složeno* krivično djelo (Tomić, 2003, s. 183), kao oblik prividnog realnog sticaja po osnovu konzumpcije (Čejović i Miladinović, 1995). Sastoji se iz dva samostalna krivična djela - krađa i prinuda (Pavišić, Grozdanić i Veić, 2007, s. 546). Krađa i prinuda, iako same za sebe samostalna krivična djela, ovdje gube svoju samostalnost i u ovako stvorenom kompleksu čine jedan novi, autonomni, krivičnopravni sadržaj, posebno krivično djelo sa svojom samostalnom prirodom (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1667). Sinonim za razbojništvo je nasilna krađa. Dakle, djelo razbojništva se sastoji od *prinude*, tj. upotrebe sile ili prijetnje (ozbiljne) da će se neposredno napasti na život ili tijelo neke osobe od koje se stvar želi oduzeti i obilježja krivičnog djela *krađe*, tj. oduzimanje tuđe pokretne stvari s namjerom da sebi ili drugome pribavi protivpravnu imovinsku korist.

Objekat zaštite kod razbojništva je određena imovina, iako se u kriminološkoj i kriminalističkoj literaturi smatra da je ovo djelo istovremeno usmjereno i protiv života i tje-

¹ Čl. 289. st. 1. KZ FBiH, čl. 283. KZ BDBiH, čl. 233. KZ RS.

² Čl. 289. KZ FBiH, čl. 283. KZ BDBiH.

³ Krivičnog zakona Federacije BiH, Krivičnog zakona Republike Srpske i Krivičnog zakona Brčko Distrikta BiH.

lesnog integriteta, odnosno protiv slobode odlučivanja pasivnog subjekta u raspolaganju imovinom - na osnovu čega se ovo djelo i svrstava u oblast nasilničkog kriminaliteta (Glamočlija, 2008, s. 123). *Objekat napada* je tuđa pokretna stvar. *Radnja učinjenja* je oduzimanje tuđe pokretne stvari. Za osnovni oblik krivičnog djela razbojništva propisana je kazna zatvora od jedne do deset godina.

Prinuda kao obilježje krivičnog djela razbojništva

Prinuda je prvi element krivičnog djela razbojništva. Upravo ovaj element odslikava pravnu prirodu ovog krivičnog djela prema kome je ono i definisano kao nasilničko imovinsko krivično djelo (Jovašević, 2002). Prinuda se primjenjuje da bi se spriječio ili savladao otpor držatelja stvari i oduzela stvar u cilju da se njenim prisvajanjem za sebe ili drugog pribavi protivpravna imovinska korist ili da se ista prisvoji. Prinuda kao sredstvo za učinjenje krađe se preduzima prije ili za vrijeme oduzimanja stvari, a nikako poslije oduzimanja stvari. Sila i prijetnja treba da su usmjerene protiv lica, a ne protiv stvari. Sila ili prijetnja da će se napasti na život ili tijelo se u pravilu primjenjuju prema osobi od koje se stvari oduzimaju, ali je moguće da budu primijenjene i prema nekoj drugoj osobi, osobi koja je pritekla u pomoć držaocu stvari ili se zatekla na mjestu učinjenja djela (Petrović i Jovašević, 2005, s. 252). Radi se o tzv. posrednoj prinudi na lice koje je držalac stvari. Po karakteru svog dejstva, razlikuju se dva oblika prinude: fizička i psihička. Fizička predstavlja pritisak spolja kojom se djeluje na tijelo čovjeka primoravajući ga da preduzme radnju kojom izvršava krivično djelo (Dujmović i Mraović, 1990; cit. u: Aleksić, 2009). Psihička prinuda je ona kojom se djeluje na volju i osjećanje čovjeka pod čijim dejstvom on vrši krivično djelo (Jovanović i Jovašević, 2003; cit. u: Aleksić, 2009). Prinuda se može javiti u dva oblika: sila i prijetnja.

1. Pod **silom** kao sredstvom za oduzimanje tuđe pokretne stvari, odnosno kao elementom krivičnog djela razbojništva treba podrazumijevati stvarno nanošenje zla. Riječ je o primjeni snage⁴ (najčešće fizičke i mehaničke) prema nekoj osobi u namjeri da ta osoba nešto učini ili ne učini, odnosno da se utječe na njenu volju ili vladanje. Sa krivičnopravnog aspekta, od utjecaja je da se sila preduzima da bi se savladao (slomio) pruženi otpor ili da bi se spriječio očekivani otpor (Todorović i Dujmović, 2000), dok se prijetnja uglavnom upotrebljava da bi se spriječio očekivani otpor. Krivično djelo razbojništva postoji kada optuženi dva puta pesnicom udari oštećenog u predio glave usljed čega oštećeni padne na zemlju, pa mu optuženi priđe i skine mu jaknu i oduzme je u namjeri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 827/2004). U pomenutom slučaju radi se o upotrebi fizičke sile.

Petrović i Jovašević (2005, s. 240) ističu da se pod silom smatra i primjena hipnoze u cilju da se neko protiv svoje volje dovede u nesvjesno stanje ili da se onespособi za otpor. Sudska praksa je zauzela stanovište da se pod silom podrazumijeva i primjena omljujućih sredstava (upotreba spreja) koji služi za onemogućavanje i onespособljavanje otpora oštećenog (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 689/92). U konkretnom slučaju

⁴ Snaga može biti: fizička, mehanička, nuklearna, biološka, hemijska, toplotna i dr. (Pavišić i Maljević, 2005/2006, s. 124).

oštećenu je optuženi sprejom neutvrđene vrste poprskao u oči i tako prouzrokovao nje-
no privremeno zaslepljenje. Prema stanovištu suda, upotreba spreja izazvala je isti efe-
kat (onesposobljavanje napadnutog lica za pružanje otpora) koji bi izazvala i upotreba
omamljujućih sredstava, pa se radi o sili koja je, objektivno posmatrano, bila dovoljna
da bi se spriječio otpor, koji su okrivljeni očekivali da će oštećena pružiti pri oduzimanju
novca, bez obzira na to što, osim privremenog zaslepljivanja, sprej nije imao drugih
štetnih posljedica. U drugom slučaju, prvostepeni sud je pravilno utvrdio, da je optuženi
koristeći se sprejom kojim je prskao u pravcu oštećenog, na taj način ga onesposobio jer
je ovaj usljed straha i iznenađenja bacio na optuženog tašnu što je on iskoristio, uhvatio
tašnu i sa njom pobjegao, te je na taj način upotrebom sile oduzeo od oštećenog tašnu
u kojoj su se nalazile stvari (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1513/93). Pored spreja,
pod omamljujućim sredstvima (silom) se podrazumijeva i upotreba alkohola, opojnih
droga, sedativa i sl. Upotreba sile može se sastojati u onesposobljavanju oštećene za
otpor sipanjem više izdrobljenih tableta bensedina (sedativa) u kafu koju je oštećena
popila i posle toga bila dovedena u nesvjesno stanje, a optuženi je iskoristio takvu situ-
aciju i iz stana oduzeo zlatnu narukvicu posle čega se udaljio iz njenog stana (Presuda
Vrhovnog suda Srbije Kž. 1536/99; cit. u: Glamočlija, 2008:134). Za postojanje razboj-
ništva nije neophodno da postoji otpor. Dovoljno je da su sila ili prijetnja upotrijebljene
za sprečavanje otpora koji može da nastane pri oduzimanju stvari, npr. učinilac upere-
nim revolverom prinudi lice da mu preda stvar (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1667).
Bez obzira što primjena sile od strane optuženog nije bila velika, ona je s obzirom na
stanje oštećenog (koji je bio pijan i uz to srčani bolesnik, koji je prethodno imao opera-
ciju na srcu) bila podobna da se savlada njegov otpor (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž.
1311/81). Sila mora biti neodoljiva, tj. njena snaga dejstva mora biti jača od otpora koji
može pružiti učinitelj djela (Jovanović i Jovašević, 2002, s. 206).

Prilikom primjene prinude za postojanje razbojništva nije bitan pravni temelj po kome
napadnuta osoba drži neki predmet, ali je potrebno da je žrtva prisutna na mjestu
izvršenja djela. Krivično djelo razbojništva postoji i kada žrtva ne vidi oduzimanje svoje
pokretne stvari, npr. kada je zaključana u nekoj prostoriji ili su joj povezane oči, kada
je onesviještena, omamljena i sl. U navedenim slučajevima je bitno da je odvajanje
žrtve od mogućnosti da vidi oduzimanje svoje pokretne stvari rezultat upotrebe sile
ili prijetnje od strane učinitelja (Modly, 1999, s. 12). Sila ne mora prouzrokovati neku
posljedicu kod oštećenog. Dovoljno je da je upotrijebljena kao sredstvo za ostvarivanje
cilja, tj. za oduzimanje tuđe pokretne stvari u namjeri da se njenim prisvajanjem pribavi
protivpravna imovinska korist ili da se protivpravno prisvoji.

Prema svom intenzitetu sila može biti: apsolutna (*vis absoluta*) i kompulzivna (*vis
compulsiva*). Apsolutna (fizička) sila postoji kada je pritisak na oštećenog takav da ga
potpuno lišava sposobnosti za ostvarivanje voljnog akta, tako da se preduzimanje (ili
nepreduzimanje) tjelesnog pokreta ne može smatrati kao njegov, već kao tuđi akt (Ilić
i sar., 2005; cit. u: Aleksić, 2009). Ovo se prije svega odnosi na situaciju kada je žrtva
vezana, zaključana u drugoj prostoriji, onesviješćena, omamljena i sl. Svaki oblik od-
brane od strane oštećenog je anuliran. Kompulzivna (relativna, psihička) sila postoji
kada lice ima sposobnost za odlučivanje, ali je njegova odluka da preduzme radnju
krivičnog djela iznuđena (Pavišić, Grozdanić i Veić, 2007, str. 546-548). Kada razbojnik
usmjeri pištolj na blagajnika banke zahtijevajući od njega da mu preda novac iz kase

što ovaj i uradi postoji kompulzivna sila. Blagajnik u ovom slučaju nije lišen sposobnosti da donese odluku o uzimanju novca iz kase i njegovoj predaji naoružanoj osobi, ali je njegova odluka da preduzme ovu radnju iznuđena tako da nije akt njegove slobodne volje (Petrović i Jovašević, 2005, s. 240).

Sila ili prijetnja primjenjuju se prema osobi od koje se namjerava oduzeti stvar, one su kao sredstva u funkciji tog oduzimanja i svrha im je da se eliminira očekivani ili stvarni otpor oštećenog. Prema Modly-u (1999, s. 14) važi pravilo da se uvijek radi o krivičnom djelu razbojništva, kada je učinitelj silom ili prijetnjom neposrednog napada na život ili tijelo, a u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi ili protivpravnog prisvajanja oštećenom sam oduzeo pokretnu stvar, ili je oštećenog prinudio da stvar sam neposredno preda, ili da stvar na licu mjesta neposredno napusti. Dakle, pristajanje oštećenog na neposrednu predaju pokretne stvari pod okolnostima razbojništva, predstavlja razbojništvo (Modly, 1999, s. 16). Okolnost da je oštećeni pod dejstvom prinude sam predao stvar učiniocu djela ne može se tretirati kao njegovo ponašanje u smislu slobodne dispozicije sopstvenom imovinom (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 828/94). Sila može biti upotrijebljena sve dok učinitelj ne dođe u miran posjed oduzetih stvari (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 158/2001).

2. Pod **prijetnjom** treba podrazumijevati stavljanje u izgled nekog zla radi utjecaja na volju onoga kome se prijeti (Pavišić i Maljević, 2005/06, s. 124). Prijetnja je sredstvo za izvršenje razbojništva. Za postojanje krivičnog djela razbojništva nije dovoljna primjena *obične* prijetnje koja se sastoji u najavi učinioca djela da će oštećenom nanijeti bilo kakvo zlo. Mora se raditi o kvalificiranoj, tj. ozbiljnoj prijetnji - najavom neposrednog napada na život ili tjelesni integritet držatelja stvari ili nekog drugog lica (Dujmović, 1994, s. 145). Prijetnja neposrednim napadom na život ili tijelo osobe je usmjerena na sprečavanje slobodne akcije i slobode odlučivanja i kretanja i istovremeno mora biti takva, da je onaj prema kome je upućena ozbiljno shvata (Kovačević, 2003, s. 71). Lissenden (1997) navodi, da se stavljanjem u izgled zla koje će se desiti od strane učinitelja ukoliko zahtjev za preduzimanjem, odnosno ne preduzimanjem radnje ne bude ispunjen, utječe na slobodu odlučivanja oštećenog, a prije svega, na usmjeravanje odlučivanja u određenom pravcu. Da bi postojala prijetnja potrebno je da onaj koji prijeti bude upravo taj koji će zlo i nanijeti. Ako lice samo stavlja do znanja zlo koje treba da snađe jedno lice, pri čemu će izvršilac tog zla biti ne ono, već neko drugo lice, onda postoji opomena a ne prijetnja (Jovanović i Jovašević, 2002, s. 207). Prijetnja mora da se odnosi na život ili tijelo, a ne da će biti nanijeto neko drugo zlo (Petrović i Jovašević, 2005, s. 252).

Osoba prema kojoj je usmjerena prijetnja nije izložena neposrednom djelovanju snage kojom se ostvaruje sila. Ona je ovdje suočena sa prijetnjom njene primjene. Takva se prijetnja može sastojati u saopćavanju prijetećeg sadržaja, ili stvarnoj radnji kao npr. posezanjem za određenim sredstvom, njegova upotreba u cilju upozorenja na direktnu upotrebu prema određenoj osobi, ili primjena prema objektu kao prethodna radnja upozorenja (Pavišić i Maljević, 2005/06, s. 124). Grlić razbijene flaše kojim je optuženi prijeteći oštećenom zahtijevao i od njega oduzeo novac, predstavlja prijetnju da će neposredno napasti na život i tijelo oštećenog radi oduzimanja tuđe pokretne stvari (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1679/03; cit. u: Simić i Trešnjev, 2006, s. 116).

Radovanović i Đorđević (1967, s. 281) ističu, da prijetnja može biti neposredna i posredna. *Neposredna prijetnja* je ona kojom se zlo najavljuje upravo onom licu kome se takva prijetnja i saopštava, dok, kod *posredne prijetnje* učinitelj prinudava jedno lice tako što najavljuje napad na život ili tjelesni integritet nekog drugog, ali njemu bliskog lica (najčešće prema djeci, roditeljima, bračnom drugu i sl.). Prijetnja može biti učinjena usmeno, pismeno ili konkludentnom radnjom. Prijetnja, da bi bila pravno relevantna mora da bude ozbiljna, moguća, sadašnja i neotklonjiva (Tulezi, 1998; cit. u: Aleksić, 2009). U kontekstu krivičnog djela razbojništva, brojni pravni komentatori ističu da prijetnja treba da bude ozbiljna, neposredna i istovremena. *Ozbiljnost* prijetnje znači da postoji realna mogućnost da bude ostvarena i da je osoba kojoj se prijeti shvati ozbiljno, bez obzira da li osoba koja prijeti ima ozbiljnu (stvarnu) namjeru da prijetnju realizuje kao i da li je uopće bilo moguće da je ostvari (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 465/91). Prijetnja je *moguća* ako se zlo može realno ostvariti. Po svom intenzitetu sila ili prijetnja treba da su, objektivno gledano, podobne da spriječe otpor pri oduzimanju predmeta (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1667). Za postojanje prijetnje nije odlučujuće da li osoba koja prijeti tu prijetnju može objektivno ostvariti. Bitno je da lice kome se prijeti ima osnova da u konkretnom slučaju shvati prijetnju kao ozbiljnu i moguću (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 689/99).

U slučaju kada je optuženi sa plastičnim pištoljem (koji je predstavljao vjernu imitaciju pravog pištolja) zaprijetio oštećenju da mu mora dati novac, pa je oštećena smatrajući da se radi o pravom pištolju tu prijetnju shvatila ozbiljno i predala mu novac onda se mora pravno ocijeniti da je optuženi novac oduzeo i prisvojio upotrebom prijetnje, te da je time učinio krivično djelo razbojništva (Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH br. 070-0-Kž-06-000061/2006). Bitno je da žrtva nije svjesna činjenice o kakvom se pištolju radi. Kada učinitelj pri izvršenju razbojništva koristi plastični pištolj, ne može se pravno kvalifikovati kao nepodoban pokušaj pri činjenici da je učinitelj pomoću takvog pištolja ostvario svoju prijetnju da oduzme tuđu stvar, a pri tome je bez značaja da li je prijetnju uopće bilo moguće realizovati (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1221/04).

Prijetnja da će se neposredno napasti na tijelo kod krivičnog djela razbojništva može se sastojati i u „prijetnji koju je učinitelj po ulasku u prodavnicu uputio prodavačici da će je ubosti špricom koji je držao u ruci uz objašnjenje da se u špricu nalazi krv zaražena HIV virusom ako mu ne preda pazar“ (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 288/99). Prijetnja da će se neposredno napasti na život oštećenog u namjeri da se oduzme tuđa pokretna stvar postoji i „kada optuženi priđe registar kasi te držeći žilet u ruci zahtijeva od blagajnice da otvori kasu“ (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 977/99).

Prijetnja je *sadašnja* (istovremena) kada zlo neposredno predstoji, kada će pogoditi osobu u sadašnjosti, ili u bliskoj budućnosti. Singer (1981) navodi, da nema prijetnje, u smislu ovog krivičnog djela, ako zlo koje se stavlja u izgled treba da se dogodi u dalekoj budućnosti, jer ona time gubi realni značaj pa samim tim i efekat pritiska na volju. U ovom slučaju postojalo bi krivično djelo iznude. Petrović i Jovašević (2005, s. 241) ističu, da *neotklonjivost* prijetnje znači da se ona, od strane oštećenog, nije mogla u datim okolnostima otkloniti na drugi način (npr. pozivanjem u pomoć, prijavljivanjem osobe koja prijeti, primjenom nužne odbrane, bjekstvom i sl.) već samo učinjenjem djela. Međutim, bitno je istaći, da za postojanje krivičnog djela razbojništva nije ne-

ophodno da postoji otpor od strane oštećenog. Da bi postojalo razbojništvo, nužna odbrana ili bjekstvo oštećenog nisu njegova obaveza. To što je oštećeni mogao pozivati u pomoć, ali to ipak nije učinio, ne znači da nema krivičnog djela razbojništva. Prema tvrdnji Modly-a (1999) kod prijetnje upotrebom sile žrtva ne mora biti uplašena do nivoa panike. Dovoljno je da ona shvata da postoji mogućnost da bude povrijeđena. Za postojanje razbojništva dovoljno je, kako je istaknuto, da se silom ili prijetnjom sprečava otpor oštećenog koji se tek očekuje i koji se ne mora slamati. To što oštećeni nekada ne zna šta je stvarna svrha napada na njega, pa tek kasnije utvrdi da mu je oduzeta pokretna stvar, je irelevantno za postojanje krivičnog djela razbojništva (Modly, 1999, s. 17). Prinuda kao obilježje krivičnog djela razbojništva postojat će i onda, kada nije upotrijebljena sila niti izričita prijetnja neposrednog napada na život ili tijelo, ako je samo manifestno ponašanje učinitelja ili njegovih saučesnika takvo, da se njime izražava prijetnja neposrednog napada na život ili tijelo.

Krađa kao obilježje krivičnog djela razbojništva

Oduzimanje tuđe pokretne stvari

Oduzimanje tuđe pokretne stvari je izvršeno kada je prekinuto ranije a zasnovano svoje pritežanje (detencija, faktička vlast) na stvari. Pod pritežanjem se podrazumijeva mogućnost faktičkog raspolaganja sa pokretnom stvari. Raspolaganje predstavlja mogućnost jednog lica da slobodno disponira sa stvari, da je koristi, predaje drugom i sl. Za postojanje oduzimanja nije neophodno da je stvar i odnesena iz prostorije u kojoj se nalazila. Dovoljno je npr. da je učinilac stvar stavio u svoj džep ili torbu, iako još nije napustio prostor u kojem se stvar nalazila (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1657). Radnja učinjenja se može preduzeti na zakonom određen način: upotrebom sile ili prijetnje. Tomić (2003, s. 183) ističe, da obje radnje, tj. radnja prinude i radnja krađe, funkcionalno su povezane i čine jednu jedinstvenu cjelinu. Za postojanje krivičnog djela razbojništva nije odlučno da li je *pasivni subjekt* kome je oduzeta pokretna stvar njen vlasnik (posjednik stvari) ili stvar drži po nekoj pravnoj osnovi (npr. ugovor, posluga, zalog) ili čak protivpravno (npr. krađom, pronevjerom ili utajom). Bitno je da on ima mogućnost faktičkog raspolaganja sa tom stvari (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1658).

Stvar ne smije biti od učinitelja. Pod tuđom⁵ stvari treba podrazumijevati stvar koja je tuđa u odnosu na učinitelja djela (Petrović i Jovašević, 2005, s. 244). U pravnom smislu, *tuđa stvar* je svaka stvar, na koju učinitelj djela nema pravo dispozicije, već se ona nalazi na raspolaganju druge osobe, bez obzira na kakvoj se pravnoj osnovi temelji to raspolaganje. *Pokretna stvar* je svaki predmet materijalne prirode u čvrstom, tečnom ili gasovitom stanju, koji se može pomijerati, prenositi ili odvajati od glavne stvari, a da se usljed toga bitno ne mijenja njegova supstancija (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1658). Predmet krivičnog djela razbojništva može biti i putničko vozilo koje je oduzeto od oštećenog (uz prinudu), a okolnost da je vozilo nakon određenog vremena (npr. tri dana) pronađeno i vraćeno oštećenom je bez utjecaja na pravnu ocjenu djela (Presuda

⁵ Ukoliko jedan od suvlasnika oduzme pokretnu stvar od drugog suvlasnika uz prinudu i tako onemogućiti pritežanje stvari drugog suvlasnika na njegov idealni suvlasnički dio čini razbojništvo.

Vrhovnog suda Srbije Kž. 482/92). U suštini, sve pokretne stvari koje su predmet krivičnog djela krađe, ujedno su i predmet razbojništva.

Namjera učinitelja

Za postojanje krivičnog djela razbojništva bitno je da učinitelj djela radnju učinjenja preduzima na određen način i u određenoj *namjeri* - namjeri da se prisvajanjem oduzete stvari za sebe ili drugog (fizička ili pravna osoba) pribavi protivpravna imovinska korist ili namjera prisvajanja oduzete stvari. Ova namjera, prema riječima Novoseleca (1990) mora da postoji u vrijeme preduzimanja radnje učinjenja, ali ne mora biti i ostvarena u svakom konkretnom slučaju. Tomić (2003, s. 183) smatra, da u pogledu krivnje potreban je direktan umišljaj, kojim je obuhvaćena svijest o primjeni sile ili prijetnje u cilju izvršenja krađe. Učinitelj treba da bude svjestan da prinudom kao sredstvom vrši oduzimanje tuđe pokretne stvari. Kada optuženi u toku tuče oduzmu od oštećenih pokretne stvari, time vrše krivično djelo razbojništva bez obzira šta je bio neposredni povod za izbijanje tuče, jer su optuženi kritičnom prilikom upotrijebili silu u namjeri oduzimanja stvari od oštećenih (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 79/99).

Učinitelj krivičnog djela razbojništva

Aktivni subjekt može biti svaka osoba, bez ikakvih posebnih ličnih svojstava ili okolnosti. U izvršenju krivičnog djela razbojništva učinitelj može učestvovati u svojstvu izvršioca, saizvršioca, podstrekača, pomagača, organizatora ili člana određene kriminalne grupe. Dakle, razbojništvo može biti učinjeno od strane jedne ili više osoba koje su saučinitelji. **Saučinitelji** (saizvršioc) mogu podijeliti uloge tako da jedni primjenjuju prinudu (silu ili prijetnju), dok drugi oduzimaju stvari, tj. vrše krađu. Modly (1999, s. 15) s pravom ističe, da razlika tih uloga u izvršenju djela ne utječe na kvalifikaciju krivičnog djela pojedinih učesnika, jer su svi učinitelji krivičnog djela razbojništva u svojstvu saučinitelja. Saizvršilac u izvršenju krivičnog djela razbojništva mora da učestvuje u samom činu preduzimanja prinude i oduzimanja stvari kao i da bude prisutan na mjestu izvršenja krivičnog djela. Cjelokupne njegove radnje su tako funkcionalno povezane sa djelatnostima drugih saizvršilaca da ih dopunjuje na bitan, odlučujući način tako da iste nemaju veći pa i presudan značaj u izvršenju navedenog krivičnog djela (Rješenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 64/2002).

Postojanje saizvršilaštva kod krivičnog djela razbojništva u pokušaju se utvrđuje iz objektivnih okolnosti preduzetih radnji od strane okrivljenih. Kada su u izvršenju razbojništva učestvovala trojica učinitelja, uloga prve dvojica je bila da uđu u stan oštećenih i oduzmu stvari, a trećeg da stoji ispred stana oštećenih, gasi i pali svjetlo i pazi da neko ne naiđe, tu se radi o saizvršilaštvu. Što se tiče drugog bitnog elementa saizvršilaštva – svijesti o zajedničkoj radnji, sud na osnovu izvedenih dokaza utvrđuje da je i to kod trećeooptuženog bilo prisutno (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1520/2004). Kada je prvooptuženi čekao u vozilu u sporednoj ulici udaljen oko 100 metara od mjenjačnice sa uključenim motorom, dok je drugooptuženi posle upada u mjenjačnicu trčecim korakom došao do vozila, usplahireno ušao u vozilo i rekao prvooptuženom da odmah i

brzo vozi dok je prvooptuženi čuo dva pucnja iz vatrenog oružja kada je vidio da drugooptuženi sa pištoljem u ruci trči prema vozilu. Iz toga proizilazi zaključak da je postojao prethodni dogovor između okrivljenih da izvrše krivično djelo razbojništva i da su njih dvojica (kao saizvršioци) prije izvršenja djela podijelili uloge, tako da se tačno znalo ko je i šta od njih dvojice radio (Presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 443/2007). Učinitelj ili više njih (saučinitelji) mogu imati i saučesnike u svojstvu podstrekača i pomagača. Kada trećeoptuženi u razgovoru sa prvo i drugooptuženima spomene da jedna starica u svojoj kući drži određenu sumu novca, nakon čega su prvo i drugooptuženi izvršili razbojništvo, a trećeoptuženi im u tu svrhu pokaže kuću oštećene starice i stavi im na raspolaganje pištolj kojim je i izvršeno razbojništvo od strane prvo i drugooptuženog, prvo i drugooptuženi su bili u svojstvu učinitelja (saučinitelja) krivičnog djela razbojništva uz upotrebu oružja (teškom razbojništvu), a trećeoptuženi je bio u svojstvu saučesnika (pomagača) u razbojništvu uz upotrebu oružja - teškom razbojništvu (Presuda Vrhovnog suda Hrvatske).

Za ocjenu da li su izvršioци krivičnog djela postupali kao saizvršioци, od značaja je da je zajedničko djelovanje optuženih ostvareno makar i prešutnim dogovorom koji proizilazi iz okolnosti slučaja i inkriminiranih radnji, dok s druge strane okolnost da li je bilo izričitog prethodnog dogovora, nema značaja za ovakvu ocjenu (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1623/04). Saizvršiocem se smatra i onaj učinitelj koji ne učestvuje u radnji izvršenja, već sa učiniteljem na osnovu zajedničke odluke o izvršenju djela i sporazumu o ulozi svakog u procesu izvršenja djela „na drugi način“ zajednički učini krivično djelo (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1338/2004). U konkretnom slučaju nesporno je da drugooptuženi nije neposredno učestvovao u radnji izvršenja djela i da je te radnje – oduzimanje novca i drugih stvari od oštećenog preduzeo uz prijetnju pištoljem koji je posjedovao prvooptuženi, dok je za to vrijeme drugooptuženi bio izvan prostoriје gdje je oduzimanje izvršeno. Drugooptuženi je kao čuvar u oštećenom preduzeću poznavajući prilike odredio najpogodnije vrijeme za izvršenje djela i prvooptuženom dao znak kad je takav trenutak nastupio, otklanjajući tako moguću prepreku i opasnost za prvooptuženog usljed prisustva drugih zaposlenih lica. Te radnje nisu beznačajne ni sporedne da bi se mogle smatrati pomaganjem, već naprotiv, te radnje i postupci koje je okrivljeni preduzeo predstavljale su značajan doprinos izvršenju djela.

Da postoji neusaglašenost stavova u teoriji krivičnog prava i sudskoj praksi, kada je u pitanju odnos saizvršilac – pomagač kod razbojništva, može se vidjeti i na osnovu stavova koje iznosi Novoselec (2010). Naime, Vrhovni sud Republike Hrvatske je u presudi broj I Kž-76/2008 zauzeo stav da „saučesnik koji u automobilu doveze počinitelja pred apoteku radi razbojništva, tamo ga čega, a onda nakon izvršenog razbojništva tim automobilom odveze, nije saizvršilac nego pomagač u krivičnom djelu razbojništva“. Njegova je uloga bila da pomaže učinitelju i to je bila njegova volja, a ne da sudjeluje u počinjenju krivičnog djela kao svom djelu. Takvo stajalište zauzima i Bačić, koji smatra da „nije saizvršilac već pomagač onaj ko je pričekao u autu počinitelja djela da ga odveze s mjesta događaja (Bačić & Pavlović, 2004; cit. u: Novoselec, 2010). Međutim, Novoselec (2010:962) ipak smatra da Vrhovni sud Republike Hrvatske nije dosljedan u postupanju. U nekim odlukama, sud je saučesnika koji je počinitelja dovezao na mjesto događaja, čekao ga sa upaljenim motorom, a onda ga zajedno s plijenom odveo, tretirao kao saizvršioца u razbojništvu (I Kž-635/91; I Kž-865/93, Izbor odluka, 1995; Kž-

353/05; cit. u: Novoselec, 2010). Naime, stajalište koje je Vrhovni sud Hrvatske zauzeo u ovom predmetu nije u skladu sa teorijom o vlasti nad djelom (Novoselec, 2010:962). „Pomagač“ je kao vozač imao funkcionalnu vlast nad djelom, jer se bez njegovog doprinosa djelo ne bi moglo izvršiti onako kako je zamišljeno. Tim argumentom Roxin, danas najpoznatiji zagovornik *teorije vlasti nad djelom*, brani odluku Njemačkog Saveznog suda koji je u gotovo identičnom slučaju doprinos vozača označio kao saizvršilaštvo (Roxin, 2008; cit. u: Novoselec, 2010). Odvoženje izvršioca s mjesta događaja zajedno s plijenom jeste radnja vremenski smještena između formalnog i materijalnog dovršenja razbojništva, a to je stadij u kojem je saizvršilaštvo još uvijek moguće (Novoselec, 2010:962). Novoselec (2010) se dalje osvrnuo i na dio obrazloženja navedene presude u kojem se kvalifikacija radnji „pomagača“, kao pomaganja brani time da je pomaganje bila „njegova volja, a ne da sudjeluje u počinjenju krivičnog djela kao svom djelu“. Na taj način je, prema riječima Novoseleca (2010, s. 963) napuštena teorija vlasti nad djelom, te je usvojena *subjektivna teorija* u varijanti tzv. teorije dolusa: počinitelj je onaj ko postupa s počiniteljskom voljom, ko hoće djelo kao svoje, a pomagač je onaj ko postupa sa saučesničkom voljom, ko hoće djelo kao tuđe. Ako je za razgraničenje između počinitelja i saučesnika mjerodavna usmjerenost volje (subjektivni kriterij), onda je vlast nad djelom suvišna; ko postupa s počiniteljskom voljom, počinitelj je i kad nema vlast nad djelom, a ko postupa sa saučesničkom voljom, saučesnik je i kad ima vlast nad djelom. Ipak, kombinovanjem takvog subjektivnog polazišta s teorijom o vlasti nad djelom na teorijskom se planu stvara potpuna zbrka koja onemogućuje razlikovanje između saizvršilaštva i pomaganja (Novoselec, 2010, s. 963).⁶

Za postojanje saizvršilaštva dovoljno je da je i samo jedan od učesnika preduzeo radnju izvršenja krivičnog djela, a saizvršilac drugu radnju koja ne predstavlja radnju izvršenja krivičnog djela ali je u neposrednoj vezi sa radnjom kojom se doprinosi izvršenju krivičnog djela pod uslovom postojanja svijesti o zajedničkom djelovanju (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 145/05). Kada su kiosku oštećene prišla tri lica, pa su se dvojica oslonila na pult, to je pojačalo efekat prijjetnje trećeg lica koje je držalo oružje i utjecalo da oštećena ozbiljno shvati prijjetnju i preda mu pazar (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 484/05). U konkretnom slučaju, postojanje saizvršilaštva potvrđuje i činjenica da su sva tri lica zajedno pobjegla, što ukazuje na međusobno sadejstvo napadača i postojanje grupe kao bitnog elementa kvalifikovanog razbojništva.⁷

Dobrovoljni odustanak, pokušaj i dovršeno krivično djelo razbojništva

Petrović i Jovašević (2005, s. 253) navode, da je krivično djelo razbojništva **dovršeno** kada pod dejstvom prinude bude učinjena krađa. Djelo je dovršeno oduzimanjem stvari od strane samog učinitelja, ali to će postojati i u slučaju ako je stvar predao sam držalac stvari pod utjecajem prinude, ili je ta stvar jednostavno ostavljena na mjestu upotrijebljene prinude (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1667). Za pojam dovršenog krivičnog djela razbojništva nije neophodno da je oduzeta stvar odnijeta sa mjesta na kome se nalazila, niti da je namjera pribavljanja protivpravne imovinske koristi i ostva-

⁶ Detaljnije o ovome vidjeti u: Novoselec, P. (2010, str. 961-963).

⁷ O razbojništvu u sastavu grupe detaljnije vidjeti u dijelu „Kvalificirani oblici razbojništva“. Infra.

rena. Kada razbojnik uđe u radnju, te uz prijetnju da će neposredno napasti na život ili tijelo radnika, oduzme novac od istog, a zatim, oštećeni (radnik) usljed straha od napadača, udalji se sa lica mjesta i zaključa napadača u radnji, pravno se kvalifikuje kao dovršeno krivično djelo razbojništva, a ne kao pokušaj, bez obzira na činjenicu što je razbojnik bio spriječen da se udalji iz radnje, a gdje je potom i zatečen od strane patrolne policije. Sud je odlučio da, iako napadač nakon oduzimanja novca od oštećenog nije bio u mogućnosti da se udalji sa lica mjesta u čemu je bio spriječen od strane trećih lica koja su ga zadržala do dolaska pripadnika policije počinio je dovršeno djelo razbojništva. Očigledno da je u konkretnom slučaju oduzimanje pokretne stvari od oštećenog bilo dovršeno, odnosno prekinuto je ranije pritežanje oštećenog, koji se usljed straha od napadača udaljio sa lica mjesta, dok je sa druge strane napadač zasnovao sopstveno pritežanje, uz utvrđeno prisustvo namjere kod napadača da prisvajanjem oduzete stvari pribavi sebi protivpravnu imovinsku korist (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1502/05). Ako učinitelj uz prinudu od oštećenog oduzme ono što tom prilikom kod njega nađe, a ne pronađe i oduzme ono što je tražio, ne čini pokušaj, već dovršeno krivično djelo razbojništva. Kada dvojica napadača upotrebom sile od oštećenog oduzmu ono što su tom prilikom kod njega našli – dvije kutije cigareta i upaljač, a to što kod njega nisu pronašli i oduzeli mobilni telefon koji su tražili ne znači da je djelo ostalo u pokušaju. Iz utvrđenih radnji napadača stekla su se obilježja dovršenog krivičnog djela razbojništva, jer su uz upotrebu sile od oštećenog oduzeli ono što su kod njega našli, u namjeri da prisvajanjem oduzete stvari pribave sebi protivpravnu imovinsku korist (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 797/04; cit. u: Simić i Trešnjev, 2006, s. 121).

Ako iz nekog razloga ne dođe do oduzimanja tuđe pokretne stvari, npr. osoba ne posjeduje stvar za koju se pretpostavljalo da je ima, u novčaniku nema novca, ili do oduzimanja stvari ne dođe zbog nailaska grupe ljudi, postojat će **pokušaj** razbojništva (Petrović i Jovašević, 2005, s. 253). U tom smislu, pokušaj razbojništva postoji čim je primijenjena (započeta ili dovršena) sila ili prijetnja, bez obzira što se još nije otpočelo sa radnjama krađe. Pokušaj razbojništva postoji kada učinitelj uz upotrebu prinude nije zasnovao takvo pritežanje nad oduzetim tuđim pokretnim stvarima kojim bi onemogućio oštećenog u daljem raspolaganju tim stvarima.

Pokušaj razbojništva postoji kada je okrivljeni maskiran kapom fantomkom usmjerio špric napunjen crvenom tečnošću ka oštećenom i naredio joj „daj pare“ ali je oštećena počela da vrišti, dok je za to vrijeme okrivljeni bezuspješno pokušavao da otvori kasu ključem koji se nalazio u kasi, ali se u tom trenutku pojavio zaposleni radnik sa metalnom šipkom u ruci od koje se okrivljeni uplašio i pobjegao iz radnje ne uspjevši da oduzme dnevni pazar (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 2137/04). Krivično djelo razbojništva ostalo je u pokušaju i kada je optuženi ušavši u prodavnicu nožem zaprijetio prodavačici da mu preda pazar, pa pošto je ona počela da viče optuženi je pobjegao iz prodavnice (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 337/06).

Postoji pokušaj krivičnog djela razbojništva, a ne dobrovoljni odustanak „kada optuženi odustane od izvršenja razbojništva zato što je oštećena počela da vrišti i da doziva u pomoć“ (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1160/99). Kada su optuženi ušli u prodavnicu i započeli radnju upotrebe sile ili prijetnje neposrednog napada na život ili tijelo oštećene radi oduzimanja novca, ali je oštećena putem telefona pozvala policiju, pa su

optuženi napustili prodavnicu, tada se radi o izvršenju krivičnog djela razbojništva u pokušaju, a ne o dobrovoljnom odustanku, jer su optuženi pobjegli da ne bi bili otkriveni (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 183/2003).

Pokušaj razbojništva postoji kada učinitelj u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi, upotrebom sile, nakon što je prišao sa leđa oštećenoj, pokušao otrgnuti lančić koji je nosila oko vrata u čemu nije uspio, da bi je potom udario stisnutom pesnicom u predjelu usta od koje siline udarca je oštećena pala na asfaltnu podlogu nanijevši joj tom prilikom lahke tjelesne povrede, da bi potom ponovo povukao za lančić pokušavajući da ga otrgne, u čemu je spriječen od strane supruga oštećene, nakon čega se osumnjičeni, iskoristivši priliku, udaljio u nepoznatom pravcu (Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu, br. 65 0 K 146163 10 K/2010). Krivično djelo razbojništva ostalo je u pokušaju kada je optuženi upotrebom sile prema maloljetnom oštećenom pokušao da od ovoga oduzme mobilni telefon, na taj način što je prišao oštećenom i zatražio od njega obavještenje o nekom licu, pa je iznenada udario oštećenog pesnicom u glavu, a zatim mu istrgao mobilni telefon iz ruke i pokušao da pobjegne, ali je oštećeni potrčao za njim, sustigao ga i spriječio u daljem izvršenju krivičnog djela. Krivično djelo razbojništva je ostalo u pokušaju zahvaljujući uspješnoj intervenciji oštećenog koji je zahvaljujući svojoj vještini i spretnosti uspio da sustigne optuženog i da mu oduzme mobilni telefon i da ga savlada, te zatraži pomoć prisutnih građana do dolaska policije (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 44/03).

Ukoliko razbojnik krene prema banci, a u namjeri da izvrši razbojništvo, pa ugleda u blizini patrolu policije ili ustanovi da su vrata banke zaključana, pa odustane, ili odloži preduzimanje radnje učinjenja za drugi put kada se za to budu stekli povoljni uslovi, ne čini pokušaj krivičnog djela razbojništva, jer nije ni otpočeo sa primjenom prinude, odnosno sa ostvarivanjem zakonskih obilježja krivičnog djela razbojništva.

Odnos razbojništva i drugih krivičnih djela protiv imovine

Odnos razbojništva i razbojničke krađe

Između navedenih djela postoje izvjesne sličnosti koje se manifestuju u činjenici da se radi o složenim krivičnim djelima protiv imovine, budući da se radnja izvršenja kod oba djela sastoji u prinudi i krađi. Osnovna razlika između krivičnog djela razbojništva i razbojničke krađe ispoljava se u pogledu vremena primjene prinude (sile ili prijetnje). Naime, kod razbojništva prinuda se od strane učinitelja ispoljava prije oduzimanja tuđe pokretne stvari (krađe) ili za vrijeme krađe, s ciljem savlađivanja pruženog ili očekivanog otpora, dok se kod razbojničke krađe prinuda ispoljava poslije izvršene krađe, s ciljem da se ukradena stvar zadrži. Kod razbojničke krađe prinuda slijedi nakon krađe na kojoj je učinitelj zatečen (krađa prethodi prinudi), dok kod razbojništva prinuda prethodi krađi, u funkciji je krađe i služi kao sredstvo za izvršenje krađe (Tomić, 2003, s. 183).

Kada dvojica učinitelja u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi navedu oštećenog da donese određen broj mobilnih telefona u stan jednog od dvojice učinitelja uz obećanje da žele da ih kupe, u šta oštećeni povjeruje i postupi po dogovoru,

a učinitelji mu ih tada, s upjerenim pištoljem, dakle uz upotrebu sile, oduzmu, i na taj način ostvare imovinsku korist u utvrđenom iznosu, učinili su krivično djelo razbojništva, a ne krivično djelo razbojničke krađe. Ovo proizlazi iz činjenice da učinitelji nisu prema oštećenom primijenili neposrednu silu i prijetnju da bi zadržali protivpravno oduzete stvari, već su, u namjeri ostvarenja protivpravne imovinske koristi silu i prijetnju prema oštećenom primijenili radi oduzimanja stvari (Rješenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1636/03).

Odnos razbojništva i teške krađe

U praksi nisu rijetki slučajevi da se sila primijeni istovremeno i prema oduzetoj stvari i prema licu (oštećenom), te se postavlja pitanje kako kvalifikovati takve slučajeve, naročito kada je teško razgraničiti prema kome, odnosno čemu je sila bila prioritarno primijenjena. Nisu rijetki slučajevi da je stvar oduzeta na način kojim je istrgnuta iz ruku ili otkinuta sa tijela oštećenog (oduzimanje tašne, torbe, nesesera iz ruku ili kidanje zlatnog nakita sa tijela oštećenog) u kojem slučaju je faktički sila bila upotrijebljena prema stvari, s ciljem prekidanja fizičke veze između stvari i njenog pritežaoa (Banović i Kruščić, 1996, s. 436). Sudovi u pravilu ovakve slučajeve „otimačine“ kvalificiraju kao **tešku krađu izvršenu na naročito drzak način**. Neće postojati razbojništvo već teška (drska) krađa u slučaju kada se oduzimanje stvari od oštećenog vrši trganjem iz njegovih ruku, bez ikakvog neposrednog ugrožavanja života ili tijela oštećenog, odnosno upotrebe neke sile protiv njega (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 149/65).

Razlika između razbojništva i teške krađe izvršene na naročito drzak način zavisi od toga da li je sila primijenjena prema stvari ili prema oštećenom. Kada optuženi ispolji silu prema oštećenom tako što je uhvati za ruku, a tek drugom rukom uhvati za koverat u kome je držala novac pri čemu je došlo do otimanja oko koverte, tada je primijenjena sila prema oštećenom, a sila je prestala tek kada je oštećena pozvala u pomoć (Rješenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 484/06).

U konkretnom slučaju, optuženi je oglašen krivim zbog izvršenja krivičnih djela krađe, teške krađe i razbojništva. U sva tri slučaja optuženi je ispoljio očiglednu namjeru da svojim postupanjem oduzme tuđe pokretne stvari u namjeri da njihovim prisvajanjem pribavi sebi protivpravnu imovinsku korist, pa prema tome postupa svjesno i voljno, želeći ostvarenje štetne posljedice. Ciljevi optuženog u sva tri slučaja su isti: da izvršenjem utvrđenih radnji postupa u namjeri da oduzimanjem pokretnih stvari od oštećenih pribavi protivpravnu imovinsku korist, ali je samo intenzitet primijenjene sile i prijetnje, odnosno drskost u kojima se ispoljava odlučnost, bezobzirnost i upornost optuženog da dođe do navedenog cilja, različito ispoljavana u njegovom ponašanju u ovim inkriminisanim radnjama, pa tako, u slučaju krivičnog djela **krađe**, optuženi je oduzeo jaknu oštećenog sa stvarima, svakako računajući na veću imovinsku korist od vrijednosti onih stvari koje je pronašao u jakni. U slučaju krivičnog djela **teške krađe izvršene na naročito drzak način**, optuženi je pokazao odlučnost i bezobzirnost kada je prišao oštećenom sa leđa i oteo joj torbu, te pokazao veći intenzitet kriminogene energije, odstupajući od prosječne mjere drskosti, koja se inače upotrebljava kod ovih krivičnih djela. U slučaju krivičnog djela **razbojništva**, optuženi je kvalifikovanom

prijetnjom, riječima i uz pomoć pištolja očigledno slomio otpor oštećene, pri čemu i sredstvo i okolnosti u kojima se događaj odigrao, kao i postupanje optuženog ukazuju da je ovakva prijetnja dovoljna da oštećenu prinudi da mu preda stvari koje je tražio (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1997/04).

Za postojanje krivičnog djela razbojništva potrebno je da su sila ili prijetnja usmjerene ka oštećenom, a ne prema stvarima koje se oduzimaju (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1686/03). Ukoliko sila nije usmjerena prema osobi u cilju da se spriječi ili onemogućí njen otpor pri oduzimanju stvari, već je upotrijebljena prema stvari, u svrhu da se prekine fizička veza između stvari i njenog držaoca, riječ je o teškoj (drskoj) krađi. Ona je u takvom slučaju sastavni dio radnje oduzimanja stvari, a ne sredstvo da se ta radnja omogući. Takva sila nema karakter one sile koja je element krivičnog djela razbojništva. Kada se oduzimanje stvari od oštećenog vrši trganjem iz njegovih ruku, bez ikakvog neposrednog ugrožavanja života ili tijela oštećenog, odnosno upotrebe neke sile protiv njega, neće postojati razbojništvo već teška krađa (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 149/65). Ukoliko učinitelj u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi priđe oštećenju, te upotrebom fizičke snage otrgne ogrlicu koju je oštećena nosila okačenu oko vrata počinio je tešku krađu izvršenu na naročito drzak način (Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu, br. 65 O K 146163 10 K/2010). Optuženi koji oštećenju koja je sjedila u autobusu javnog prevoza, u momentu kada se autobus zaustavio u stanici istragne torbu koju je držala u krilu i pobjegne sa njom iz autobusa, učinio je tešku krađu na naročito drzak način, a ne krivično djelo razbojništva (Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 782/04).

Ukoliko se prije ili u toku oduzimanja tuđe pokretne stvari sila primjenjuje prema oštećenom u cilju savladavanja otpora, tada oštećeni ne mora stvar držati, niti se stvar mora nalaziti na oštećenom, niti stvar mora biti pod njegovim vizuelnim nadzorom (ako je na neki način onesposobljen od strane učinitelja), već je bitno da se stvar nalazi pod kontrolom oštećenog, da je on držalac stvari. U navedenom smislu, Modly (1999, s. 13) smatra da „pod kontrolom treba podrazumijevati pravo upotrebe stvari na slobodan način od strane oštećenog“. Ukoliko oštećene osobe, u sredstvima javnog prijevoza ili na ulici torbe drže 'ovlaš' prebačene preko ruku ili ramena, ili ih uopšte ne drže, pa čak nemaju ni pod vizuelnim nadzorom, ne smatra se oblikom otpora i ne radi se krivičnom djelu razbojništva (Modly, 1999, s. 13). U slučajevima natezanja, pa čak i „male borbe“ u cilju oduzimanja pokretne stvari, bez prinude u smislu napada na život ili tijelo oštećenog, ne radi se o razbojništvu već teškoj krađi. Nevedeno vrijedi samo pod pretpostavkom da razbojnik nije osim sile potrebne da se istragne pokretna stvar upotrijebio još i neki drugi dodatni akt nasilja prema držaocu stvari u cilju savladavanja njegovog otpora i oduzimanja pokretne stvari, jer bi se tada radilo o krivičnom djelu razbojništva (Modly, 1999, s. 13).

Učinitelj koji je prišao oštećenju, sa namjerom da joj izvuče novčanik, pa pošto je oštećena to osjetila stegla je novčanik i počela sa učiniteljem da se otima, tako su oboje pali i tada je učinitelj, naglim trzajem, uspio da joj otrgne novčanik i pobjegne, učinio je krivično djelo razbojništva, a ne teške krađe na naročito drzak način. Da je učinitelj oduzeo novčanik bez upotrebe konkretne sile prema oštećenju, moglo bi se eventualno raditi o radnjama koje bi činile krivično djelo teške krađe učinjene na naročito drzak

način, ali, kako se oštećena u izloženoj situaciji oduprla učinitelju i dalje čvrsto stežući svoj novčanik u ruci, došlo do guranja između nje i učinitelja i fizičkog kontakta, a usljed toga oboje su pali. Pošto učinitelj nije odustao od namjere da oštećenom oduzme novčanik on je upotrijebio silu prema oštećenom da bi taj novčanik oduzeo (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1392/03). Ako količina upotrijebljene sile radi oduzimanja tuđe pokretne stvari bude takvog kvaliteta da oštećenu obori na zemlju, onesposobi da spriječi oduzimanje stvari koji joj bude oduzet upotrebom konkretne sile, radi se o krivičnom djelu razbojništva (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 264/05; cit. u: Bilten sudske prakse Okružnog suda u Nišu, br. 23/2006, s. 124).

Ukoliko učinitelj prilikom oduzimanja tuđe pokretne stvari posjeduje kod sebe oružje (hladno ili vatreno) ili drugo opasno oruđe (predmete za obavljanje kakvog korisnog posla, ali koje se može koristiti za napad ili odbranu, kao npr. pajsers) ali ga ne upotrijebi, počinio je **tešku krađu učinjenu od strane osobe koja je pri sebi imala oružje ili opasno oruđe**. Bitno je da je učinitelj u krađu pošao sa oružjem u namjeri da ga upotrijebi za činjenje krivičnog djela. U tom slučaju, Petrović i Jovašević (2005, s. 249) smatraju da „posjedovanje oružja mora biti vidljivo, ali ne smije biti i upotrijebljeno“. Ukoliko učinitelj upotrijebi oružje ili opasno oruđe koje posjeduje, kako bi tuđu stvar oduzeo, počinio bi krivično djelo razbojništva. Ako učinitelj upotrijebi oružje koje posjeduje, kako bi zadržao oduzetu stvar, počinio bi krivično djelo razbojničke krađe.

Diskutabilna je situacija, ukoliko učinitelj opije oštećenog (npr. čuvara) alkoholom ili narkotičkim sredstvima, odnosno iskoristi stanje njegove opijenosti kako bi došao do stvari koju želi protivpravno prisvojiti. Ovakav oblik „iskorištavanja stanja oštećenog“ pojedini autori kvalifikuju kao **tešku krađu učinjenu savladavanjem većih prepreka da se dođe do stvari iz zatvorenih prostorija**, odnosno **tešku krađu iskorištavanjem ne-moći drugog**. Mišljenja smo, da postoji krivično djelo razbojništva, ukoliko je učinitelj umišljajno koristio omamljujuće (narkotičko ili alkoholno) sredstvo, kako bi oštećenog, protiv njegove volje, doveo u besvjesno stanje i onesposobio ga za otpor, a radi pribavljanja imovinske koristi. Isti slučaj je i ukoliko bi učinitelj hipnotisao oštećenog, kako bi na neometan način protivpravno prisvojio određenu stvar.

Odnos razbojništva i iznude

Krivično djelo iznude, kao i razbojništvo, sadrži element nasilja - prinudu. Međutim, pored sličnosti postoje i određene razlike. Prvo, učinitelj krivičnog djela razbojništva služi se upotrebom sile ili prijetnje prije ili za vrijeme trajanja oduzimanja stvari, kao sredstvom podesnim da drugom oduzme tuđu pokretnu stvar, dok se kod krivičnog djela iznude, upotreba sile ili prijetnje ne stavlja u izgled oštećenom neposrednim napadom na njegov život ili tijelo, već u tolikoj mjeri oslabljuje volju oštećenog, da ovaj usljed upotrijebljene sile ili ozbiljne prijetnje, sam odlučuje da nešto učini ili ne učini na štetu svoje ili tuđe imovine, kako bi otklonio opasnost za zaštićeno dobro. Dakle, kod razbojništva prinuda je neposredna, dok kod iznude može da bude i posredna (Kovačević, 2003, s. 71). Pored posredne (odgodne) prinude kod iznude, druga razlika je u objektu prema kojem se prinuda upućuje. Za postojanje zakonskog obilježja sile kod krivičnog djela razbojništva potrebno je da sila bude usmjerena protiv lica (Pre-

suda Vrhovnog suda Jugoslavije Kž. 12/71). Kod krivičnog djela iznude, sila ili ozbiljna prijetnja mogu biti usmjerene kako prema licu, tako i prema stvari. Treće, predmet razbojništva je tuđa pokretna stvar, dok je predmet krivičnog djela iznude imovina uopšte. Četvrto, razbojnik sam oduzima tuđu pokretnu stvar, dok kod iznude pasivni subjekat – lice prema kojem se iznuda vrši, čini nešto ili ne čini, na štetu svoje ili tuđe imovine (Kovačević, 2003, s. 71).

Za ocjenu da li je u pitanju krivično djelo razbojništva ili iznude, značajna je činjenica da li postoji dug oštećenog prema nekom licu, kao i koji je intenzitet primijenjene sile kad oštećeni sam preda stvar učinitelju krivičnog djela (Rješenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1699/05). Sudska praksa je zauzela stav da s obzirom na intenzitet primijenjene sile, odnosno prijetnje može postojati razbojništvo a ne iznuda, ukoliko oštećeni pod dejstvom sile ili prijetnje sam preda stvar učinitelju krivičnog djela. U konkretnom slučaju, optuženi je oštećenog povukao za ruku, izdvojio ga iz grupe drugova sa kojim je stajao i tražio da mu preda mobilni telefon, istovremeno mu prijeteci da će dobiti batine ako to ne učini. Poslije toga oštećeni je izvadio telefon iz džepa i tada mu je učinitelj naglim pokretom istrgao mobilni telefon iz ruke. U navedenom slučaju sud je našao da se u radnjama učinitelja stiču sva zakonska obilježja krivičnog djela razbojništva, a ne iznude, na koju je aludirala odbrana. Ovakva odluka je iz razloga što kod krivičnog djela razbojništva, prijetnja treba da sadrži neposredno predstojeći napad izvršioca na život ili tijelo pritežaoaca stvari, odnosno život ili tijelo nekog drugog lica, pod uslovom da držalac stvari opaža tu prijetnju i da ima predstavu o tome da se prijetnja takvog karaktera čini baš radi oduzimanja stvari (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1612/05; cit. u: Glamočlija, 2008, s. 137).

(Ne)mogućnost postojanja krivičnog djela razbojništva u produženom obliku

Kod krivičnih djela kod kojih su u pitanju najviša lična dobra čovjeka kao što su život, tjelesni integritet, sloboda, čast, dostojanstvo, koja su vezana za samu ličnost svakog čovjeka, odnosno koja pripadaju svakom čovjeku pojedinačno, nije moguća konstrukcija produženog krivičnog djela. Imajući u vidu upotrebu jače krivičnopravne zaštite navedenih vrijednosti, kao i da je teško zamisliti da pojedinačna krivična djela ove vrste mogu izgubiti svoju individualnost i pravnu samostalnost i stopiti se u jednu jedinstvenu cjelinu, konstrukcija produženog krivičnog djela nije moguća kada su u pitanju krivična djela kojima se napadaju ove vrijednosti. U konkretnom slučaju krivična djela razbojništva koja su vršena prinudom, dakle, povređivanjem najviših dobara građana, a radi se o različitim oštećenim, pa kada se ima u vidu sve izloženo, navedena konstrukcija produženog krivičnog djela u konkretnom slučaju nije moguća, nego je u pitanju sticaj krivičnih djela (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1147/02).

Kod krivičnog djela razbojništva, ne može biti riječi o produženom krivičnom djelu, prije svega iz razloga što je razbojništvo po svojoj prirodi složeno krivično djelo, kod kojeg objekat napada nije samo imovina, već i ličnost, pa ukoliko više tih djela prema različitim oštećenim nisu izvršena iskorištavanjem iste prilike ili okolnosti i ako ta djela nisu obuhvaćena jedinstvenim umišljajem, onda se ona ne mogu kvalifikovati kao jedno produženo krivično djelo. Optuženi je protivpravno sa tri radnje oduzeo

novac oštećenih, ali je u svakom slučaju ponaosob primjenjivao silu prema različitim licima, ugrožavajući tako njihov fizički integritet, a u namjeri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist. (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1710/06). Sud je našao, da su u konkretnom slučaju u pitanju krivična djela izvršena iskorištavanjem različitih prilika i okolnosti, kao i da je umišljaj optuženog bio usmjeren pojedinačno prema svakoj žrtvi, a ne prema istima zajedno i jedinstveno, pa bez obzira što svaka od opisanih radnji u izreci pobijane presude sadrži element krivičnog djela prinude i krađe i što postoji vremenski kontinuitet između tih radnji, nisu ispunjeni uslovi za postojanje konstrukcije produženog krivičnog djela razbojništva, tim prije što ova konstrukcija nije opravdana ni iz razloga kriminalne politike (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1498/04; cit. u: Glamočlija, 2008, s. 143).

Bez obzira na njegovo svrstavanje u imovinska krivična djela, razbojništvo ima i obilježja krivičnog djela protiv lične slobode čovjeka. Prema presudi Vrhovnog suda Srbije (br. 344/03) takva priroda ovog krivičnog djela isključuje primjenu konstrukcije produženog krivičnog djela koja u konkretnom slučaju ne dolazi u obzir i zbog nepostojanja objedinjujućih elemenata koji bi inkriminisane radnje optuženog činili jedinstvenom djelatnošću (djela nisu vršena iskorištavanjem iste situacije, prilike ili trajnog procesa, ne postoji jedinstvo prostora u kojem se djela vrše, ni jedinstvo objekta prema kojem se vrše, pojedinačnim radnjama nije prouzrokovana zajednička posljedica).

Nikitović (2011) ističe da postoje specifična krivična djela kod kojih je moguće postojanje produženog djela samo ako postoji iskorištavanje iste situacije i jedinstveni umišljaj (razbojništvo). Ne postoji iskorištavanje iste situacije, kada optuženi izvrši razbojništvo na jednom mjestu, a zatim se odveze kolima do drugog mjesta i ponovo izvrši razbojništvo prema drugom oštećenom (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kz. 686/99; cit. u: Sudska praksa, 2001, s. 12). Konstrukcija produženog krivičnog djela kod krivičnih djela protiv života i tijela ljudi se može primijeniti samo u dva slučaja i to: (1) u slučaju istovjetnosti oštećenog i (2) u slučaju iskorištavanja iste situacije. Do iskorištavanja iste situacije može doći samo ukoliko optuženi istovremeno izvrši krivično djelo razbojništva prema više oštećenih što ovdje nije bio slučaj. Kada je prinuda primijenjena prema različitim oštećenim, nije bilo mjesta primjeni konstrukcije produženog krivičnog djela, jer se ovdje radi o **sticaju** dva djela, nezavisno od toga što su učinjena u bliskom vremenskom razmaku, na isti način, istim oblikom vinosti, i na relativno bliskim mjestima (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 686/99). Prema presudi Vrhovnog suda Hrvatske, kada dvojica optuženih, uz lažno predstavljanje oštećenom da su građevinski poduzetnici, ugovore sastanak sat vremena kasnije u kafe baru, te pošto se na ugovorenom mjestu nađu, pa izađu iz objekta, nakon čega napadnu oštećenog, udarivši ga nekoliko puta nakon čega oštećeni padne na tlo, a zatim ga na tlu nastave udarati, te mu uz prislonjen elektrošoker oduzmu dva mobilna telefona i novac, a zatim, dan kasnije, nazovu ga sa telefonske govornice, prijeteci mu i tražeći dodatnu sumu novca (koju nisu dobili zbog prijave policiji), počinili su krivično djelo razbojništva u sticaju sa krivičnim djelom iznude u pokušaju.

Kvalificirani oblici razbojništva

Kvalificirani oblik razbojništva javlja se u dva vida:

- a. ako je pri učinjenju osnovnog djela nekoj osobi sa umišljajem nanijeta teška tjelesna povreda, ako je djelo učinjeno u sastavu grupe ljudi ili ako je učinitelj upotrijebio oružje ili opasno oruđe,⁸ te ako vrijednost oduzetih stvari prelazi 50.000 KM;⁹
- b. ako je pri učinjenju osnovnog djela neka osoba sa umišljajem lišena života.¹⁰

1. Ako učinitelj prilikom izvršenja razbojništva nekoj osobi **sa umišljajem nanese tešku tjelesnu povredu** počinio je teži oblik razbojništva. Kvalificirajuća okolnost u ovom slučaju je teška tjelesna povreda koja se mora pripisati umišljaju (direktnom ili eventualnom) učinitelja i koja mora biti u uzročno-posljedičnoj vezi sa primijenjenom silom kod osnovnog djela. Prema Aleksiću (2009) djelo kvalifikovano težom posljedicom u vidu teške tjelesne povrede postoji ako su kumulativno ispunjeni sljedeći uslovi: (1) ako je pri izvršenju krivičnog djela razbojništva u osnovnom obliku, nekom licu nanijeta teška tjelesna povreda; (2) ako između preduzete radnje primjene sile prema nekom licu i nastupljene teške tjelesne povrede tog lica postoji uzročno-posljedična (kauzalna) veza, tako da se ta teža posljedica mora pripisati kao rezultat primijenjene sile; i (3) da je teška tjelesna povreda rezultat umišljaja učinioca djela kao oblika krivice. Aleksić (2009) dalje ističe, da učinilac djela, prilikom preduzimanja primjene sile prema nekom licu (bilo oštećenom, slučajnom prolazniku, posmatraču i sl.) mora da bude svjestan da preduzetom radnjom, koja je usmjerena na povredu ili ugrožavanje njegovog tjelesnog (i duševnog) integriteta, može prouzrokovati tešku tjelesnu povredu, što on ili hoće (pa postoji direktan umišljaj) ili pak samo na to pristaje (kada postoji eventualni umišljaj).

Takav umišljaj mora da postoji na strani učinitelja upravo u vrijeme preduzimanja radnji prinuđivanja oštećenog lica, ali ne i kasnije (Eigenbrodt, 1964; cit. u: Aleksić, 2009). Teška tjelesna povreda može biti nanesena licu od koga se stvar oduzima ili nekom drugom licu, ali se mora izvršiti prije ili za vrijeme vršenja razbojništva. U slučaju te posljedice (teške tjelesne povrede) koja je rezultat umišljaja, ne dolazi u obzir kvalifikacija razbojništva u sticaju sa krivičnim djelom teške tjelesne povrede, jer se u tom slučaju radi o konzumpciji (/Vijeće Evrope, 2005, s. 1667). Kada je riječ o nanošenju teške tjelesne povrede, ukoliko je ona nanesena nehatno, neće postojati krivično djelo razbojništva, već sticaj između ovog djela i teške tjelesne povrede učinjene iz nehata (Elrich, 1960, str. 21-34). S druge strane, u slučaju umišljajnog nanošenja lahke tjelesne povrede nema sticaja krivičnih djela, jer se tu radi o slučaju konzumpcije, odnosno lahka tjelesna povreda je inkludirana u djelo razbojništva (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1667). Međutim, Vrhovni sud Srbije je u predmetu broj Kž. 2027/03 presudio da, kada dvojica učinitelja u apoteci upotrebom noža oduzmu od prodavačice pazar, poslije čega pokušaju da pobjegnu, pa kada je jedan od učinitelja bio sustignut od građana koji su pokušali da ih uhvate, ubode jednog od građana nožem i nanese mu lahku

⁸ Član 289. st. 2. KZ FBiH, čl. 283. st. 2 KZ BDBiH, čl. 233. st. 2. KZ RS.

⁹ Član 233. st. 2. KZ RS.

¹⁰ Član 289. st. 3. KZ FBiH, čl. 283. st. 3. KZ BDBiH, čl. 233. st. 3. KZ RS.

tjelesnu povredu, radi se o **sticaju** krivičnog djela razbojništva i lahke tjesne povrede. Ukoliko je ipak, kod učinitelja postojao umišljaj na tešku tjelesnu povredu, a došlo je do nanošenja lahke, onda će postojati pokušaj ovog oblika razbojništva (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1667).

Tomić (2003, s. 184) ističe da ovaj (teži) oblik razbojništva predstavlja pravo složeno krivično djelo, kao što je i osnovno djelo razbojništva, s tim da ovu zakonsku konstrukciju pored *prinude* i *krađe* čini i *teška tjelesna povreda*. Ukoliko je prilikom izvršenja krivičnog djela razbojništva učestvovalo dva ili više lica, a tešku tjelesnu povredu je nanijelo samo jedno lice od njih, i ostali učesnici u izvršenju ovog krivičnog djela biće kažnjeni za ovaj teži oblik krivičnog djela ako su se sa time slagali. Ukoliko nisu bili saglasni sa tim da se oštećenom licu nanese teška tjelesna povreda, odgovaraće samo za izvršenje osnovnog oblika krivičnog djela razbojništva (Aleksić, 2009, s. 122). Da li u konkretnom slučaju postoji saglasnost volja (izričita ili prešutna) svih učesnika u izvršenju krivičnog djela razbojništva ili ne, sa nastupanjem teže posljedice u vidu teške tjelesne povrede, predstavlja faktičko pitanje koje sudsko vijeće mora da riješi u svakom konkretnom slučaju uzimajući pri tome u obzir sve objektivne okolnosti učinjenog krivičnog djela i subjektivne okolnosti na strani ličnosti svih učinilaca u ovom djelu (Aleksić, 2009, s. 122). Ukoliko se prilikom izvršenja jednog krivičnog djela razbojništva umišljajno teško tjelesno povrijedi više lica, ostvaruje se samo jedno kvalifikovano krivično djelo, a to može biti otežavajuća okolnost pri odmjeravanju kazne (Lazarević, 2002, s. 197).

2. Ako je razbojništvo izvršeno u sastavu grupe ljudi postoji teži oblik razbojništva. Grozdić (1979) ističe da ovaj oblik razbojništva postoji kada su ispunjena tri uslova: (1) kada je u radnji izvršenja učestvovalo najmanje tri lica; (2) kada su ova lica izričito ili prešutno donijela zajedničku odluku o izvršenju djela i o okolnostima njegovog izvršenja (objekt radnje, oštećeno lice, mjesto i vrijeme preduzimanja radnje, vrsta upotrijebljenog sredstva, sile ili prijetnje, okolnosti izvršenja, konkretne radnje, podjela uloga i sl.); i (3) kada su ova lica i preduzela bar jednu ili više radnji upotrebe prinude ili oduzimanja tuđe pokretne stvari u cilju realizacije prethodno zajedničke donijete odluke (Sulzer, 1966; cit. u: Aleksić, 2009). Kvalificirajuća okolnost je izvršenje razbojništva u sastavu grupe od najmanje tri osobe koje su se udružile za permanentno, ponovljeno ili povremeno činj enje ovih krivičnih djela. Ovdje je bez značaja da li su svi poduzimali iste ili različite djelatnosti, na istim ili različitim mjestima u isto ili različito vrijeme po principu podjele rada (Jovančević, 2005, str. 32-36). Ovo je oblik nužnog saizvršilaštva što znači da nema djela ako u preduzimanju radnje izvršenja i ostvarivanju drugih obilježja djela nije učestvovalo tri ili više lica (Đorđević, 1988, str. 29-36). Riječ je o posebnom obliku zločinačkog udruženja, obično bez većeg stepena organiziranosti i povezanosti koja može biti i slučajna. Dovoljna je takva organizovanost koja je po prirodi djela nužna da bi se ovo djelo uopšte i moglo izvršiti (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 442/2006). Članovi skupine moraju biti organizirani u nekom smislu radi izvršenja razbojništva. Zajednička odluka može biti donijeta od svih udruženih lica istovremeno, saglasnošću volja (Teofilović, 1994, s. 16).

Za kvalificirani oblik ovog djela ne traži se ni prethodni dogovor, niti neki čvrsti sporazum među učiniteljima, već je bitno da oni sudjeluju u izvršenju djela na način koji je po prirodi ovog djela potreban za ostvarivanje cilja razbojništva (Savjet/Vijeće Evrope, 2005,

str. 1667). Dakle, do zajedničkog učinjenja razbojništva može doći i *ad hoc*, trenutačnom situacijskom odlukom najmanje tri osobe, ali je nužno da svi djeluju skupa u vrijeme izvršenja djela. To znači da se ne mora raditi o nekom većem stepenu međusobne organiziranosti, pa zato ne mora svaki od sudionika grupe pri zajedničkom izvršenju djela primijeniti prema napadnutoj osobi silu ili prijetnju, ali mora biti evidentno da on djeluje u sastavu grupe zbog postizanja zajedničkog cilja (Modly, 1999, s. 17). Pomagač u izvršenju razbojništva ne ulazi u sastav grupe koja je izvršila (pokušala da izvrši) razbojništvo. U konkretnom predmetu, uloga trećeoptuženog sastojala se u tome da po prethodnom dogovoru ostalu dvojicu odveze do kuće oštećenih i potom da ih sačeka na tačno određenom mjestu, dok su ova dvojica, upotrebom sile, pokušali da izvrše krivično djelo. Iz ovakvog činjeničnog stanja može se zaključiti da trećeoptuženi nije učestvovao u radnji izvršenja krivičnog djela, već da se njegova radnja svodila na pomaganje drugoj dvojici optuženih da izvrše razbojništvo. Trećeoptuženi nema svojstvo saizvršioca u užem smislu (u samoj radnji izvršenja krivičnog djela, bez obzira na prethodni dogovor sve trojice optuženih i na obećanje da će svaki od njih dobiti dio novca) već, eventualno, saučesnika – pomagača u izvršenju razbojništva. (Rješenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1319/03; cit. u: Revija za kriminologiju i krivično pravo, 2006, s. 225).

3. Ako je učinitelj prilikom izvršenja razbojništva **upotrijebio oružje ili opasno oruđe** počinio je teži oblik razbojništva. Kvalificirajuću okolnost čini radnja učinjenja osnovnog djela učinjena na posebno opasan način – upotrebom oružja (hladnog ili vatrenog) ili drugog opasnog oruđa.¹¹ Upotrebu kakvog oružja ili opasnog oruđa kao kvalificirani oblik razbojništva, treba tumačiti kao prijetnju neposrednog napada na život ili tijelo napadnute osobe. Oružje ili opasno oruđe može biti vidljivo ili sakriveno, ali ga učinitelj mora imati kod sebe u svojoj vlasti u vrijeme prijetnje. On ili neka druga s njim povezana osoba mora prijetnju iz osnovnog djela razbojništva upravo upotrebom oružja ili opasnog oruđa učiniti ozbiljnom, za žrtvu težom i opasnijom, te baš zbog toga težom i različitom, od prijetnje kod običnog razbojništva. Riječ je o popularno nazvanoj „pljački“ pri kojoj se prijeti oružjem ili opasnim oruđem, ali još ne dolazi do njihove primjene (Modly, 1999, s. 17). Upotreba oružja ili opasnog oruđa ne isključuje sticaj s drugim krivičnim djelima, kao npr. krivičnim djelima protiv života i tijela (Pavišić & Maljević, 2005/2006, s. 125).

4. Teža posljedica krivičnog djela razbojništva se ogleda u prouzrokovanju imovinske štete u većem iznosu za oštećeno lice. Kako navodi Aleksić (2009), za postojanje ovog (težeg) oblika djela potrebno je kumulativno ispunjenje tri uslova. 1). Usljed preduzete radnje izvršenja osnovnog djela treba da je prouzrokovana teža posljedica djela (Duj-

¹¹ Pojam oružja obuhvata vatreno oružje, zračno oružje, plinsko oružje, oružje za signalizaciju, rasprskavajuće oružje, hladno oružje. Opširnije vidjeti u: Zakon o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije, Službene novine Kantona Sarajevo, broj: 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04, sa izmjenama i dopunama od 2008, broj: 1/96, 2/96-ispravka, 3/96-ispravka, 16/97, 14/00, 14/01, 28/04, sa izmjenama i dopunama od 2010, broj: 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04. Oruđe je svaki proizvod ljudskog rada, koji je namijenjen za obavljanje kakvog posla ili druge dopuštene djelatnosti, ali koje se zbog svojih svojstava može upotrijebiti za napad na život ili tijelo drugog lica (kosa, vile, sjekira i sl.). Opasna sredstva kojim se može napasti na život ili tijelo osobe u cilju oduzimanja tuđe pokretne stvari mogu biti i predmeti iz prirode (kamen, drvo i sl.), odnosno proizvodi ljudskog rada: pepeljara, flaša, stolica i slično (opširnije u: Lazarević, 1993, s. 244).

mović, 1994). Ta teža posljedica kod razbojništva u ovom obliku se javlja u visini prouzrokovane štete oštećenom licu (pasivnom subjektu) a to je, sa druge strane, upravo visina protivpravno pribavljene imovinske koristi za učinitelja djela ili nekog drugog lica (Aleksić, 2009, s. 118). 2). Između preduzete radnje izvršenja - oduzimanja tuđe pokretne stvari od drugog lica uz upotrebu prinude i ovako nastupljene teže posljedice mora da postoji neposredna, objektivno postojeća uzročno-posljedična veza. To znači da je učinitelj upravo ovako preduzetom radnjom uspio da za sebe ili drugoga pribavi protivpravnu imovinsku korist u zakonom predviđenom iznosu (Simić i Petrović, 2002, str. 201-203). 3). U odnosu na ovu težu posledjicu učinitelj postupa sa nehatom kao oblikom krivice. To znači da je učinitelj predvidio ili mogao da pretpostavi o kakvoj se visini oduzete imovinske koristi radi, pri čemu ne mora da bude u vrijeme preduzimanja radnje svjestan tačnog iznosa pribavljene koristi (Lazarević, 1993, s. 245). Što se tiče domaćeg pozitivnog zakonodavstva, u Krivičnom zakonu Republike Srpske, decidno je navedeno, da ukoliko pribavljena imovinska korist prelazi određeni iznos¹² radi se o kvalifikovanom obliku razbojništva. Ova se imovinska korist, bez obzira da li se radi o jednoj ili više oduzetih stvari utvrđuje prema tržišnim uslovima koji postoje *in tempore criminis*. Što se tiče **vrijednosti oduzete stvari** u zakonodavstvu Federacije BiH i Distrikta Brčko, bez obzira na njenu vrijednost (imovinski cenzus), postoji osnovno krivično djelo razbojništva ako je prinuda izvršena da bi se oduzela tuđa pokretna stvar u namjeri da se njenim prisvajanjem pribavi sebi ili drugome protivpravna imovinska korist ili da se protivpravno prisvoji. Dakle, visina stvarno postignute protivpravne imovinske koristi primjenom sile ili prijetnje nije odlučna za pravnu kvalifikaciju djela.¹³ Bitno je da se radi o nasilnom oduzimanju tuđe pokretne stvari, čijim je prisvajanjem ispunjena namjera pribavljanja protivpravne imovinske koristi (Modly, 1999, s. 14).

Kada učinitelj svojim radnjama ostvari obilježja dva ili više kvalificiranih oblika istog krivičnog djela (u našem slučaju razbojništva), radi se o prividnom sticaju, a ne o sticaju tih oblika odnosno krivičnog djela. U tom slučaju pravna ocjena se daje po zakonskoj odredbi u kojoj se učinjeno djelo najpotpunije izražava u objektivnom i subjektivnom pogledu (Odluka Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, broj: Kž 958/87). Za navedene kvalificirane oblike razbojništva propisana je kazna zatvora najmanje pet godina.¹⁴

5. Sila koju primjenjuju učinitelji prilikom izvršenja razbojništva može poprimiti različit intenzitet i opseg, pa se može manifestovati i u lišenju života neke osobe - oštećenog (Modly, 1999, s. 17). Ako je prilikom izvršenja krivičnog djela razbojništva neka osoba sa umišljajem lišena života radi se o najtežem obliku razbojništva, tj. razbojničkom ubistvu. Za ovo djelo je propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora. Dvojica optuženih su pokušali da od oštećenog oduzmu opojnu drogu, tako što su mu prišli i pištoljem koji je prvooptuženi držao u ruci, zaprijetili da preda drogu, pa kada je oštećeni pokušao da pobjegne prvooptuženi je pucao u njega i usmr-

¹² Ako vrijednost oduzetih stvari prelazi iznos od 50.000 KM (čl. 233. st. 2. KZ RS).

¹³ Čini se prihvatljivije zakonsko rješenje Republike Srpske prema kojem je visina stvarno postignute protivpravne imovinske koristi odlučna za krivičnopravnu kvalifikaciju razbojništva. Mišljenja smo da bi sličnu klauzulu trebalo impostirati i u Krivičnim zakonima FBiH i BD BiH. To navodimo i iz razloga što je u navedenim zakonima visina stvarno postignute protivpravne imovinske koristi odlučna za razgraničenje krivičnog djela krađe od teške krađe.

¹⁴ Član 289. st. 2. KZ FBiH, čl. 283. st. 2. KZ BDBiH, čl. 233. st. 2. KZ RS.

tio ga. Time je prvooptuženi izvršio teško razbojništvo, a drugooptuženi samo krivično djelo razbojništva u pokušaju (Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1504/01). Kvalificirajuća okolnost ovog oblika je umišljajno lišenje života (ubistvo) koje prati osnovno djelo. Teža posljedica – umišljajno lišenje života mora biti u uzročno-posljedičnoj vezi sa preduzetom radnjom osnovnog djela (Aleksić, 2009, s. 126) i u odnosu na tu težu posljedicu učinitelj postupa sa umišljajem. Ovaj (najteži) oblik razbojništva također predstavlja pravo složeno krivično djelo jer njegovu zakonsku konstrukciju čine djela *prinude, krađe* i umišljajnog *ubistva* (Tomić, 2003, s. 184). Ovdje se radi o specijalnom slučaju kvalificiranog ubistva iz koristoljublja, gdje se lišenje neke osobe života javlja kao sredstvo za učinjenje krađe, pa zbog povezanosti tih djela, zakon ovaj slučaj predviđa kao teški oblik razbojništva. Ako je lišenje života izvršeno usljed nehatnog postupanja učinitelja, u tom slučaju postojat će sticaj između razbojništva i ubistva iz nehata (Savjet/Vijeće Evrope, 2005, s. 1667). Ukoliko učinitelja prilikom izvršenja razbojništva uhvati panika ili ukoliko učinitelj razbojništva, da bi onemogućio svoju identifikaciju usmrti oštećenog neće postojati razbojništvo s lišenjem života (Modly, 1999, s. 18).

Razlika između teškog slučaja razbojništva (razbojničkog ubistva) i ubistva iz koristoljublja u subjektivnom pogledu je u sljedećem: (a) kod teškog slučaja razbojništva cilj – pribavljanje protivpravne imovinske koristi – se ostvaruje upotrebom sile pri čemu je umišljajno lišavanje života lica prema kome je sila primijenjena, posljedica ostvarenja tog cilja, (b) kod ubistva iz koristoljublja lišavanje života nekog lica je uslov ostvarenja kriminalnog cilja u tom smislu što lišavanje života prethodi realizaciji koristoljubivog motiva (Vrhovni sud Bosne i Hercegovine Kž. 485/88). Kod ubistva iz koristoljublja radi se o koristoljubivim pobudama, materijalne prirode, ali nije potrebno da je postignuta materijalna korist (uvećanje imovine ili sprečavanje umanjenja imovine) i nije potrebno da je materijalna korist protivpravna (Aleksić, 2009, s. 43).

Pitanje odnosa ubistva iz koristoljublja i razbojništva sa smrtnom posljedicom ponekad djeluje zbunjujuće i za same sudije, te dovodi do neusaglašenih stavova u praksi što se može vidjeti i iz sljedećeg primjera.¹⁵ Prema činjeničnom stanju, optuženi C je u razgovoru sa optuženim A i B spomenuo da jedan bračni par u svojoj kući drži veću sumu novca, nakon čega su spomenuta dvojica odlučila da izvrše razbojništvo. U tu svrhu C im je pokazao kuću i stavio na raspolaganje pištolj uz naknadu od 500 DEM. Jedne večeri su A i B naoružani pištoljima i s navučenim čarapama preko lica ušli u nezaključanu kuću navedenog bračnog para. Muž koji je u tom trenutku gledao televiziju pošao im je u susret i upitao ih šta žele, nakon čega su mu oba optužena s najmanje sedam udaraca drščima pištolja zadali višefragmentarni prijelom lobanje s nagnječenjem mozga, što je ubrzo dovelo do smrti. Neposredno nakon nanošenja opisanih povreda stavili su mu glavu na jastuk jer su mislili da će tako manje krvariti. Nakon toga su ušli u sobu u kojoj je spavala supruga, zavezali joj ruke i noge izolir-trakom, stavili joj u usta krpnu, a onda iz kuće odnijeli 35.000 DEM i drugi novac kao i zlato. Optuženi A i B osuđeni su zbog ubistva iz koristoljublja (tj. teškog ubistva) na štetu supruga i razbojništva počinjenog upotrebom oružja (tj. teškog razbojništva) na štetu supruge, dok je optuženi C osuđen za pomaganje (prije izvršenja) u razbojništvu uz upotrebu oružja (Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Kž. 800/00-6; cit. u: Novoselec, 2003, str. 211-215). Radnja

¹⁵ Opširnije u: Novoselec (2003, str. 211-215).

na štetu oštećenog pravno je označena kao ubistvo iz koristoljublja, a radnja protiv oštećene kao razbojništvo. Međutim, Novoselec (2003) s pravom postavlja pitanje nije li i u odnosu na samog oštećenog (ubijenog) uz ubistvo iz koristoljublja počinjeno i razbojništvo. Neprihvatljivo je stajalište što sudovi očigledno smatraju da je u pitanju prividni sticaj pa se tim pitanjem pobliže i ne bave. Prema Novoselecu (2003) ubistvo je krivično djelo protiv života i tijela i njime se štiti samo ljudski život, a ne i imovina. Prema tome, primjenu sile radi prouzročenja smrti i oduzimanja stvari treba tretirati kao sticaj ubistva iz koristoljublja i razbojništva. Novoselec (2003) dalje ističe, da su njemački sudovi uzeli da je moguć sticaj ubistva iz koristoljublja s razbojništvom sa smrtnom posljedicom i kad su ta djela počinjena prema istoj žrtvi, iako se u tom slučaju ne samo primjena sile nego i smrt uzima dva puta na teret počinitelju.

Zaključak

Krivična djela protiv imovine čine posebno inkriminisanu grupu krivičnih djela u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, bez obzira na vrstu imovine koja se njima napada, načine na koji se to čini i bez obzira na vrstu posljedica koje nastaju njihovim izvršenjem. Činjenica da je razbojništvo kao krivično djelo oduvijek bilo propisima obuhvaćeno u krivičnopravnim sistemima pravnih država, svakako govori o njihovom opredjeljenju (uključujući i Bosnu i Hercegovinu) o odlučnom suprotstavljanju ovoj društveno opasnoj pojavi. Iako u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, krivično djelo razbojništva nije inkriminirano na državnom nivou već u okviru dva entiteta i Brčko Distrikta, to ne umanjuje njegovu društvenu opasnost i potrebu za većom teorijskom i empirijskom analizom. Analizirajući određen broj pravosnažnih sudskih presuda očigledno je da se razbojništvo, kao oblik imovinskog kriminaliteta, javlja u mnoštvu različitih pojava. Različiti su načini i sredstva izvršenja, iako se u praksi, kao sredstva za učinjenje razbojništva najčešće pojavljuju fizička i mehanička sila. Efikasnu politiku suprotstavljanja bilo kojeg oblika kriminalnog ponašanja država ne može izvesti bez adekvatne zakonske infrastrukture. Razbojništvo kao i svako drugo krivično djelo ima svoje posebne (konstitutivne) elemente po kojima se razlikuje od drugih krivičnih djela. Ti posebni elementi čine njegovu posebnu fizionimiju i specifičnost. Razbojništvo, pored osnovnih elemenata kojima se određuje sadržina osnovnog oblika krivičnog djela ima i dopunske elemente koji utječu na postojanje kvalificiranih oblika. Utvrđivanje bića krivičnog djela razbojništva znači njegovu pravnu kvalifikaciju, što je u svakom konkretnom slučaju zadatak suda u krivičnom postupku. U ovom radu su sadržana brojna teorijska, ali i praktična shvatanja u pogledu krivičnopravne konstrukcije djela. Pri tome je korištena obimna zakonska literatura, kao i aktualna sudska praksa. Posebna pažnja je posvećena primjerima iz sudske prakse ispoljenim u različitim krivičnopravnim konstrukcijama i modalitetima, što svakako ima veliku praktičnu vrijednost.

Literatura

- Aleksić, S. (2009). *Krivična dela krađe u teoriji i praksi*, Beograd.
- Bačić, F. i Pavlović, M. (2001). *Kazneno pravo*, posebni dio. Zagreb.
- Banović, B. i Kruščić, S. (1996). Neki krivičnopravni i kriminalistički aspekti krivičnog dela razbojništva, *Bezbednost*, MUP Republike Srbije.
- Bošković, M. (1998). *Kriminalistička metodika*. Beograd.
- Bruce, L. B. (2007). *Criminal investigation*, fourth edition.
- Čejović, B. i Miladinović, V. (1995). *Krivično pravo*, posebni dio. Niš.
- Dujmović, Z. (1994). Pristupi u otkrivanju i razjašnjenju razbojništva. *Policija i sigurnost*, 3.
- Đorđević, M. (1988). Saizvršilaštvo. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, 1.
- Đurđić, V. i Jovašević, D. (2006). *Krivično pravo*, posebni dio. Beograd.
- Elrich, S. (1960). Razbojnički napadi – mjere za njegovo suzbijanje, *Izbor*, 1.
- Glamočlija, B. (2008). *Imovinski kriminalitet u teoriji i praksi*. Beograd.
- Gvozdić, S. (1979). *Suzbijanje razbojništva*. Zagreb.
- Jovančević, N. (2005). *Pojam izvršilaštva u savremenom krivičnom pravu*, Branič, Beograd, broj 3-4.
- Jovanović, Lj. i Jovašević, D. (2002). *Krivično pravo*, *Opšti deo*, Beograd.
- Jovašević, D. (2002). Krivična dela razbojništva i razbojničke krađe u teoriji, praksi i uporednom pravu. *Bezbednost*, 2.
- Kovačević, V. (2003). *Metodika istraživanja imovinskih delikata*. Novi Sad.
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine FBiH* broj 35/03.
- Krivični zakon Republike Srpske, *Službene novine RS* broj 49/03.
- Krivični zakon Brčko Distrikta BiH, *Službene novine BDBiH* broj 10/03.
- Lazarević, Lj. (2002). *Krivični zakon Republike Srbije sa kraćim komentarom*. Beograd.
- Lazarević, Lj. (1993). *Krivično pravo*, posebni deo. Beograd.
- Lissenden, P. W. (1997). Pljačka banke - cilj rada policije na lokalnoj razini. *Izbor*, 2.
- Modly, D. (1999). *Metodika istraživanja razbojništva*. Sarajevo.
- Nikitović, R. S. (2011). Produženo krivično djelo u novom KZ Srbije. *Glasnik Adokatske komore Vojvodina, Časopis za pravnu teoriju i praksu*, LXXXIII, br. 2.
- Novoselec, P. (1990). Nepodoban pokušaj razbojništva. *Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu*, 1.
- Novoselec, P. (2003). Sudska praksa. *Hrvatski ljetopis za krivično pravo i praksu*, 10 (1).
- Novoselec, P. (2010). Sudska praksa. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 17 (2).

- Pavišić, B. i Maljević, A. (2005/2006). *Krivično/kazneno pravo – opći dio*, Autorizirana predavanja za studente II godine Fakulteta kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu.
- Pavišić, B., Grozdanić, V. i Veić, P. (2007). *Komentar kaznenog zakona – treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje*. Zagreb: Narodne novine.
- Petrović, B. i Jovašević, D. (2005). *Krivično pravo II – posebni dio*. Sarajevo.
- Petrović, B. i Jovašević, D. (2005). *Krivično/kazneno pravo BiH – opći dio*. Sarajevo.
- Petrović, B., Deljković, I. i Mujanović, E. (2010). Karakteristike istraživanja i procesuiranja krivičnih djela razbojništva u Kantonu Sarajevo. *Godišnjak pravnog fakulteta u Sarajevu*, LIII.
- *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, vol. 44, br. 1, Januar-Mart 2006. godine.
- Savjet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, (2005). *Komentari krivičnih/kaznenih zakona u BiH*, (Knjiga II), Autori, Sarajevo.
- Simić, I. i Petrović, M. (2002). *Krivični zakon Republike Srbije, Praktična primjena*, Beograd.
- Simić, I. i Trešnjev, A. (2006). *Zbirka sudskih odluka iz krivičnopravne materije*. Beograd. Sudska praksa.
- Singer, M. (1981). Razbojništva i razbojničke krađe. *Priručnik*, 1.
- Teofilović, S. (1994). Nužno saučesništvo. *Izbor sudske prakse*, 5.
- Tomić, Z. (2003), *Krivično pravo – posebni dio*. Sarajevo.
- Todorović, Lj. M. i Dujmović, Z. (2000). Obilježja prisile pri izvršenju razbojništva i postupanje policije, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2.
- Zdravković, Lj. (2009). Krivično delo razbojništva u kriminalističkoj i sudskoj praksi. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, LIV.
- Zlatarić, B. (1958). *Krivični zakon u praktičnoj primjeni*, II svezak. Zagreb.

Biografija

Rođen 1985. godine u Tuzli. Opću gimnaziju završio u Živinicama. Na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu diplomirao 2010. godine gdje je završio i postdiplomski studij 2014. godine odbranom magistrarskog rada pod naslovom „Sporazum o priznanju krivice u praksi Suda Bosne i Hercegovine“. U toku studija pohađao specijalistički kurs pod nazivom „*Crime Scene Investigation*“ u okviru međunarodnog programa ICITAP - United States Department of Justice. Volontirao u Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona. Na Osnovnom i Apelacionom sudu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine imenovan za stalnog sudskog vještaka iz oblasti kriminalistike. Bavi se naučno-istraživačkim radom. Učesnik je nekoliko domaćih naučnih i stručnih konferencija.